МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЧЕРНІГІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ

ОСНОВИ МІКРО ТА МАКРОЕКОНОМІКИ

Методичні вказівки до практичних занять та самостійної роботи
для здобувачів ступеню вищої освіти «бакалавр»
спеціальності 075 «Маркетинг»

Обговорено і рекомендовано
на засіданні кафедри маркетингу,
PR-технологій та логістики
Протокол № 15
від 11 травня 2021 р.

Чернігів 2021

Основи мікро- та макроекономіки. Методичні вказівки до практичних занять та самостійної роботи для здобувачів ступеню вищої освіти «бакалавр» спеціальності 075 «Маркетинг» / Укладачі С.О.Полковниченко, А.М.Москаленко. Чернігів: НУ «Чернігівська політехніка», 2021. 91 с.

Укладачі:
Полковниченко Світлана Олександрівна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри маркетингу, PR-технологій та логістики
Москаленко Анатолій Михайлович, доктор економічних наук, доцент, член-кореспондент НААН, заслужений економіст України

Відповідальний за випуск: Вербицька Анна Вікторівна, завідувач кафедри маркетингу, PR-технологій та логістики Національного університету «Чернігівська політехніка», кандидат наук з державного управління, доцент

Рецензент: Вербицька Анна Вікторівна, кандидат наук з державного управління, завідувач кафедри маркетингу, PR-технологій та логістики Національного університету «Чернігівська політехніка»

ЗМІСТ

	Стор.
Вступ ……	4
Тема 1. Предмет і метод мікро- та макроекономіки……..	7
Тема 2. Попит і пропозиція та їх взаємодія……	13
Тема 3. Еластичність попиту та пропозиції……..	22
Тема 4. Теорія корисності та оптимальний вибір споживача……..	29
Тема 5. Виробництво економічних благ. Витрати виробництва……..	37
Тема 6. Теорії ринкових структур……..	48
Тема 7. Макроекономічні показники в системі національних рахунків	59
Тема 8. Споживання, заощадження та інвестиції…….	66
Тема 9. Макроекономічна нестабільність…….	72
Тема 10. Держава в системі макроекономічного регулювання…….	79
Список рекомендованої літератури……...	89
Інформаційні ресурси……..……	91

ВСТУП

Успіх будь-якої економічної діяльності визначають не лише наявність стартового капіталу чи підприємницьких здібностей, а й знання закономірностей функціонування економічних мікро- та макросистем у різних ринкових ситуаціях та вміння їх ефективно використовувати. Формування таких знань забезпечує вивчення дисципліни «Основи мікро- та макроекономіки», яка є обов'язковою складовою освітньої програми «Бізнес-маркетинг та інтернет-комунікації».

«Основи мікро- та макроекономіки» відноситься до комплексу економічних дисциплін і вивчає процес прийняття оптимальних рішень окремими економічними суб'єктами під впливом мікро- та макросередовища.

Курс «Основи мікро- та макроекономіки» допоможе здобувачам вищої освіти оволодіти системою знань про попит і пропозицію на мікро- та макрорівні, умови ринкової рівноваги, наслідки впливу держави на ринкову рівновагу; загальні принципи раціональної поведінки економічних суб'єктів (споживача і виробника) у різних ринкових структурах; закономірності встановлення загальної економічної рівноваги; систему національних рахунків та її основні макроекономічні показники; основні індикатори макроекономічної нестабільності; механізм фіскальної та грошової політики держави тощо.

Передумовою для вивчення дисципліни є успішне засвоєння курсу «Основи ринкової економіки».

Метою викладання навчальної дисципліни «Основи мікро- та макроекономіки» є формування у здобувачів вищої освіти методологічної бази мікро- та макроекономічного аналізу поведінки економічних суб'єктів у ринкових умовах; навичок практичного використання універсального та специфічного інструментарію для прийняття обґрунтованих рішень щодо здійснення вибору за обмежених засобів і наявності альтернативних можливостей.

Основними **завданнями** вивчення дисципліни «Основи мікро- та макроекономіки» є:

– ознайомлення здобувачів вищої освіти з основними поняттями сучасної мікро- та макроекономічної теорії, базовими мікро- та макроекономічними моделями, за допомогою яких аналізуються результати прийняття економічними суб'єктами управлінських рішень, умовами рівноваги на різноманітних типах ринків, проблемами загальної рівноваги та добробуту;

– набуття практичних навичок застосовування прийомів мікро- та макроекономічних досліджень для аналізу ефективності функціонування економічних систем;

– розв'язання конкретних ринкових ситуацій (кейсів), виконання економічних розрахунків, пов'язаних з обґрунтуванням оптимальних рішень у межах мікро- та макроекономічних систем;

– використання результатів мікро- та макроекономічного аналізу для розробки й прийняття управлінських рішень.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

знати:

– базові мікро- та макроекономічні поняття;

– основи теорії мікроринку;

– модель поведінки споживача на ринку кінцевих товарів;

– модель поведінки виробника на ринку кінцевих товарів;

– принципи вибору обсягів виробництва та цін виробниками в умовах досконалої конкуренції, чистої монополії, монополістичної конкуренції та олігополії;

– систему національних рахунків та її основні макроекономічні показники;

– основні індикатори макроекономічної нестабільності;

– механізм функціонування економічної системи та макроекономічної політики щодо регулювання економіки тощо;

вміти:

– визначати параметри ринкової рівноваги; вплив нецінових факторів на попит і пропозицію; розраховувати сукупний надлишок споживачів та сукупний надлишок виробників; аналізувати наслідки введення ціни «стелі» та ціни «підлоги», встановлення державою податку та введення дотації; розраховувати показники еластичності та пояснювати їх значення;

– аналізувати поведінку споживача при виборі товару на ринку; визначати рівновагу споживача; будувати бюджетне обмеження та криву байдужості; аналізувати вплив зміни грошового доходу та зміни ціни товару на рівновагу споживача;

– аналізувати динаміку витрат виробника та розраховувати економічний прибуток;

– використовувати модель поведінки виробника для визначення обсягів виробництва та цін, які максимізують економічний прибуток або мінімізують економічні витрати;

– аналізувати причинно-наслідкові механізми макроекономічних явищ та процесів;

– оцінювати ефективність економічної політики держави;

– застосовувати набуті теоретичні знання для розв’язання розрахункових задач та вирішення ситуаційних завдань.

Вивчення дисципліни передбачає аудиторну та самостійну роботу. Незважаючи на важливість практичних занять у засвоєнні курсу, саме самостійна робота здобувачів вищої освіти дозволить глибоко оволодіти знаннями з дисципліни «Основи мікро- та макроекономіки».

Метою практичних занять є закріплення теоретичного матеріалу, а також формування навичок та вмінь його використовувати для вирішення конкретних практичних ситуацій.

Практичні заняття за навчальною дисципліною «Основи мікро- та макроекономіки» передбачають наступні форми роботи ЗВО: усні та письмові відповіді, виступи з рефератами, доповідями, участь у дискусіях, розв’язання вправ і задач. Оцінки за практичні заняття визначаються за такими критеріями: повнота розкриття питання, логічна послідовність викладу матеріалу, культура

мови, аналітичне мислення, уміння доводити власні думки та формулювати висновки.

Головною метою самостійної роботи є закріплення, розширення та поглиблення набутих у процесі аудиторної роботи знань, вмінь та навичок, а також самостійне вивчення та освоєння нового матеріалу під керівництвом викладача, але без його безпосередньої участі.

Питання, що виникають у ЗВО стосовно виконання запланованих завдань, вирішуються на консультаціях, які проводяться згідно з графіками, затвердженими кафедрою.

Самостійна робота ЗВО з дисципліни «Основи мікро- та макроекономіки» передбачає ознайомлення з різноманітною навчальною і методичною літературою, класичними працями відомих економістів, а також з монографіями та науковими статтями вітчизняних та зарубіжних авторів.

Самостійна робота ЗВО з даної дисципліни включає такі форми: підготовка до практичних занять на основі опрацювання лекційного матеріалу та рекомендованої навчальної літератури, обов'язкового вивчення запропонованих ключових понять, підготовки відповідей на питання, які розглядатимуться на заняттях, та на питання для самоконтролю знань; вивчення питань, що виносяться на самостійне опрацювання; виконання завдань у системі «Moodle» (тести, вправи, задачі); виконання індивідуальної розрахунково-графічної роботи; підготовка до іспиту.

Перевірка виконання самостійної роботи здійснюється шляхом опитування на практичних заняттях, а також на індивідуальних консультаціях.

У разі невиконання завдань поточного контролю з об'єктивних причин, ЗВО має право скласти їх індивідуально до останнього практичного заняття. Порядок такого контролю визначає викладач.

Завершується вивчення дисципліни «Основи мікро- та макроекономіки» складанням іспиту, що передбачено навчальним планом підготовки бакалаврів.

Тема 1. ПРЕДМЕТ І МЕТОД МІКРО- ТА МАКРОЕКОНОМІКИ

План лекційного заняття

1. Мікро- та макроекономіка в системі економічних наук.
2. Мікросистема та макросистема, їх основні характеристики. Суб'єкти, об'єкти та зміст мікроекономічної і макроекономічної систем.
3. Етапи розвитку мікроекономіки та макроекономіки.
4. Предмет мікро- та макроекономіки. Функції мікроекономіки та макроекономіки як економічних наук.
5. Методологія мікро- та макроекономіки: теорія та моделі.

Питання для самоперевірки знань

1. Яке місце відводиться мікро- та макроекономіці в системі економічних наук?
2. Дайте характеристику мікросистеми та її основних суб'єктів.
3. Назвіть суб'єктів макросистеми, охарактеризуйте види їх активності та взаємозв'язки.
4. Які основні завдання повинні вирішити мікро- та макроекономічна теорія?
5. Поясніть, які спільні проблеми дослідження мають мікро- і макроекономіка. На яких рівнях аналізу й у чому саме проявляються відмінності між мікро- і макроекономікою?
6. У чому полягає альтернативна вартість ресурсів?
7. Чому обмеженість ресурсів примушує людину робити вибір?
8. Розкрийте взаємозв'язок між мікро- та макрорівнями економічної системи?
9. Що вивчає мікроекономіка? Що вивчає макроекономіка? У чому полягають основні відмінності в предметах дослідження макроекономіки та мікроекономіки?
10. Охарактеризуйте основні етапи мікро- та макроекономічних досліджень.
11. Охарактеризуйте основні методи мікро- та макроекономічного аналізу. Які специфічні методи аналізу мікро- та макроекономічних процесів ви знаєте?
12. Чому моделювання вважають основним методом дослідження у мікро- та макроекономіці?
13. Для чого використовують аналіз ex post і ex ante?
14. Що вивчає позитивна мікро- та макроекономіка? Що вивчає нормативна мікро- та макроекономіка? Наведіть приклади позитивної і нормативної мікро- та макроекономіки.
15. Що характеризує крива виробничих можливостей (КВМ)?
16. Як відбувається кругообіг доходів і витрат в економічній системі?
17. Розкрийте зв'язок між потоками і запасами.
18. Що слід розуміти під відтоками та ін'єкціями у моделях кругообігу?

Практичне заняття
ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПРЕДМЕТІВ МІКРО- ТА МАКРОЕКОНОМІКИ

Питання для обговорення

1. Мікро- та макроекономіка як складові частини економічної теорії.
2. Мікро- та макроекономічні суб'єкти та їх взаємодія.
3. Загальна характеристика методів мікро- та макроекономічних досліджень.
4. Крива виробничих можливостей.

Теми рефератів

1. Маржинальна революція та мікроекономіка.
2. Нормативна й позитивна мікро- та макроекономіка.
3. Становлення та розвиток макроекономіки.
4. Основні мікро- та макроекономічні проблеми економіки України.
5. Розвиток мікро- та макроекономічної теорії у працях лауреатів Нобелівської премії з економіки.

Вправи для роботи на практичному занятті

1. Визначте, які з наступних тверджень відносяться до мікроекономіки, а які – до макроекономіки:

1) Національний банк знизив облікову ставку з метою розширення доступу інвесторів до кредитів;
2) адміністрація швейної фабрики ухвалила рішення про звільнення частини робітників;
3) індекс цін споживчих товарів у поточному році зріс порівняно з базовим роком на 15%;
4) зростання цін енергоносіїв підвищило витрати виробництва фірми;
5) зростання цін енергоносіїв сприяло посиленню інфляції витрат;
6) валовий внутрішній продукт країни у минулому році зріс на 3%;
7) фактичний рівень безробіття за минулий рік зріс на 10%;
8) за минулий місяць прибуток фірми «САТ» зріс на 5 %;
9) якщо ціни на бензин зростуть, його споживання зменшиться;
10) попит на автомобілі скоротився внаслідок значного підвищення ціни бензину;
11) зі зміною доходу видатки споживачів на товари першої необхідності змінюються незначно;
12) зниження рівня інфляції пов'язане зі зниженням цін переважної більшості товарів;
13) метою діяльності фірми є максимізація економічного прибутку;
14) підвищення рівня ділової активності економічних суб'єктів є ознакою економічного піднесення.

2. Визначте, які з наступних тверджень є позитивними, а які – нормативними:

1) у минулому році інфляція суттєво знизила добробут населення, і урядова політика повинна бути спрямована на зниження її рівня;

2) уряд повинен надавати матеріальну допомогу малозабезпеченим верствам населення;

3) бюджетний дефіцит слід скоротити за рахунок підвищення податків і зменшення урядових видатків;

4) підвищення цін світового ринку на нафту призвело до скорочення споживання бензину;

5) люди з низьким рівнем доходів не повинні сплачувати податки;

6) за минулий рік загальний рівень цін зріс на 10%;

7) рівень доходів на душу населення у Німеччині вищий, ніж в Україні.

8) канадці більш щасливі, ніж українці;

9) оскільки куріння шкідливе для здоров'я, уряд повинен підвищити податок на продаж тютюнових виробів, що сприятиме зменшенню числа курців;

10) якщо Україна підвищить митні тарифи на імпортні товари, вони подорожчають для українських споживачів;

11) студенти, які склали іспит з економічних дисциплін на «відмінно», у майбутньому матимуть успіх у бізнесі, на відміну від тих, хто отримав нижчі оцінки;

12) зростання попиту споживачів на овочі за інших рівних умов призведе до підвищення цін на них.

Задачі для аудиторного розв'язання

1. Меблева фабрика має наступні дані про можливе виробництво стільців та столів за один день:

Число бригад	Денна продуктивність	
	Стільці	Столи
1	70	20
2	140	60
3	180	100
4	200	130
5	210	150

а) побудуйте криву виробничих можливостей меблевої фабрики;

б) розрахуйте альтернативну вартість виробництва 35-го стільця, 121-го стола.

2. Дідусь, батько і син організували сімейне підприємство по виробництву столів і стільців. За рік батько може виробити 150 столів або 300 стільців, дідусь – 120 столів або 230 стільців, син – 100 столів або 220 стільців. Побудуйте криву виробничих можливостей сімейного підприємства.

Завдання для самостійної роботи
Визначте терміни і поняття

Мікроекономіка, мікросистема, домогосподарство, фірма, держава, економічні ресурси, праця, земля, капітал, підприємницькі здібності, обмеженість ресурсів, взаємозамінність ресурсів, взаємодоповнюваність ресурсів, результати діяльності, економічні блага, продукти, послуги, ринкова система, ринки товарів, ринки ресурсів, конкуренція, економічний вибір, альтернативна вартість, координація економічної діяльності, ринкова структура, досконала конкуренція, недосконала конкуренція, предмет мікроекономіки, функціональний аналіз, граничний аналіз, моделювання, гранична модель, рівноважна модель, раціоналістична модель, оптимізаційна модель, нормативна мікроекономіка, позитивна мікроекономіка, крива виробничих можливостей;

Макроекономіка, сектор домогосподарств, сектор підприємництва, державний сектор, сектор закордон, чистий експорт, предмет макроекономіки, макроекономічне моделювання, агрегування, аналіз, синтез, аналіз ex post, аналіз ex ante, діалектичний метод, наукова абстракція, дедукція, індукція, історичний метод, кількісний аналіз, якісний аналіз, логічний метод, екзогенні змінні, ендогенні змінні, статичні моделі, динамічні моделі, нормативна макроекономіка, позитивна макроекономіка, відкрита економіка, потоки, запаси, відтоки, ін'єкції (притоки).

Визначте правильні і неправильні твердження. Обґрунтуйте свою точку зору

1. Основними методами мікроекономічних досліджень є граничний аналіз та економічне моделювання.

2. В мікроекономіці переважає причинно-наслідковий та якісний аналіз.

3. Центральними суб'єктами мікроекономіки є споживач і фірма.

4. Мікроекономіка оперує такими величинами як загальний обсяг продукції, загальний рівень цін, загальний рівень зайнятості.

5. Рух з однієї точки до другої уздовж заданої кривої виробничих можливостей передбачає відмову від виробництва одного блага заради отримання більшої кількості іншого блага.

6. Екзогенними називаються зовнішні змінні, величина яких визначається в результаті побудови економічної моделі.

7. Теоретичні основи мікроекономіки слугують фундаментом макроекономіки, оскільки загальноекономічні тенденції складаються в результаті прийняття індивідуальних рішень мільйонів домогосподарств і фірм, які в своїй сукупності утворюють економічну систему.

8. Всі макроекономічні показники, за винятком рівня цін, є агрегованими, тобто узагальненими для всіх агентів економічної системи за допомогою спеціальних методів.

9. Макроекономічні, як і інші наукові дослідження, спираються на діалектику – єдність конкретного та абстрактного підходу, аналізу та синтезу,

індукції та дедукції, логічного та історичного, кількісного та якісного аналізу – як загальний метод пізнання.

10. Аналіз ex ante – це аналіз минулого періоду, котрий дозволяє пояснити шляхи і засоби, за допомогою яких система досягла сьогоднішніх параметрів розвитку та скоригувати попередні концепції.

Тести

1. Яка з наступних проблем є мікроекономічною?

а) взаємозв'язок інфляції та безробіття;

б) взаємозв'язок процентної ставки та попиту на гроші;

в) взаємозв'язок доходу та заощаджень;

г) взаємозв'язок ціни та обсягу попиту на товар.

2. Економічне моделювання передбачає, що дослідники:

а) намагаються дублювати реальний світ;

б) намагаються врахувати всю наявну інформацію;

в) застосовують припущення, які спрощують ситуацію;

г) повинні використовувати математичні методи.

3. Основна економічна суперечність, що вивчається мікроекономікою, зумовлена:

а) безмежністю потреб та обмеженістю ресурсів, необхідних для їх задоволення;

б) наявністю практично у всіх країнах світу безробіття та інфляції;

в) погіршенням екологічної ситуації та існуванням монополій;

г) посиленням втручання держави в економіку та процесом глобалізації.

4. Мікроекономіка досліджує:

а) поведінку окремих економічних суб'єктів, котрі приймають рішення в умовах обмеженості ресурсів;

б) поведінку виробників, котрі приймають рішення щодо покупок в умовах обмеженості доходу;

в) прийняття державою рішень щодо виробництва благ в умовах обмеженості ресурсів;

г) поведінку споживачів, котрі приймають рішення щодо виробництва в умовах обмеженості ресурсів.

5. Основними суб'єктами макроекономіки є:

а) домогосподарства, ринок, держава, підприємницькі структури;

б) закордон, фінансові корпорації, фірми, домогосподарства;

в) домогосподарства, підприємницькі структури, держава, закордон;

г) ділові підприємства, фінансові установи, бюджетні установи, держава.

6. Предметом вивчення макроекономіки є:

а) механізм функціонування сучасної економічної системи;

б) економічна політика держави;

в) продуктивні сили суспільства у взаємозв'язку з виробничими відносинами;

г) поведінка індивідуальних господарських суб'єктів у різних ринкових структурах.

7. Позитивна макроекономіка відрізняється від нормативної тим, що:

а) перша намагається пояснити те, що повинно відбуватися в економіці, а друга – те, що відбувається;

б) перша вивчає фактичний стан економіки, друга – надає рекомендації щодо шляхів вирішення макроекономічних проблем;

в) перша вивчає позитивні тенденції економічного розвитку, друга – економічні нормативи;

г) перша вивчає позитивні тенденції економічного розвитку, а друга – негативні.

8. Найпоширенішим методом дослідження економічних процесів на рівні економічної системи в цілому є:

а) спостереження;

б) граничний аналіз;

в) статистичний аналіз;

г) макроекономічне моделювання.

9. До специфічних методів макроекономіки належать:

а) метод агрегування показників;

б) прогнозування;

в) макроекономічне моделювання;

г) всі відповіді правильні.

10. Всі перелічені змінні є потоками, окрім:

а) валового національного продукту;

б) особистого багатства;

в) споживчих витрат;

г) особистого доходу, який залишається у розпорядженні (використовуваний дохід).

Задачі для самостійного розв'язання

1. Бабуся, мати й дочка організували сімейне підприємство з виготовлення в'язаних вовняних шкарпеток і рукавиць. За рік мати може зв'язати 250 пар рукавиць або 300 пар шкарпеток, бабуся – 210 пар рукавиць або 350 пар шкарпеток, дочка – 150 пар рукавиць або 300 пар шкарпеток. Побудуйте криву виробничих можливостей родини.

2. Батько, мати й син приїхали на дачу зібрати чорну смородину й просапати грядки. Попрацювати на ділянці вони можуть тільки 6 годин. Батько

збирає 5 літрів смородини за годину, мати – 8 л/годину, син – 3 л/годину. Із прополкою грядок мати впорається за 2 години, син – за 7 годин, батько – за 6 годин. Як родині розподілити роботу, щоб зібрати якнайбільше смородини з обов'язковою умовою встигнути просапати всі грядки? Скільки смородини буде зібрано?

Тема 2. ПОПИТ І ПРОПОЗИЦІЯ ТА ЇХ ВЗАЄМОДІЯ

План лекційного заняття

1. Поняття попиту. Вплив нецінових факторів на попит.
2. Поняття пропозиції. Нецінові детермінанти пропозиції.
3. Взаємодія попиту і пропозиції. Ринкова рівновага.
4. Вплив держави на ринкову рівновагу.
5. Сукупний попит і сукупна пропозиція: сутність, структура та фактори.
6. Рівновага сукупного попиту та сукупної пропозиції. Модель AD-AS.

Питання для самоперевірки знань

1. Дайте визначення поняття «попит» та поясніть дію закону попиту.
2. Охарактеризуйте вплив ціни на попит.
3. Назвіть нецінові детермінанти попиту. Як вони впливають на попит? Як зміщується крива попиту під впливом нецінових чинників?
4. Визначте поняття «пропозиція» та поясніть закон пропозиції.
5. Назвіть фактори, що впливають на пропозицію і на величину пропозиції.
6. Що розуміють під поняттям «хрест Маршалла»?
7. Як визначити сукупний надлишок виробника і сукупний надлишок споживача?
8. Які важелі використовує держава для відновлення ринкової рівноваги?
9. Поясніть поняття «ціна стелі» та «ціна підлоги».
10. Як впливають податки і субсидії на зміну рівноваги?
11. Дайте визначення сукупного попиту та порівняйте його з індивідуальним попитом. Розкрийте структуру сукупного попиту за суб'єктами.
12. Дайте визначення сукупної пропозиції.
13. Чому в кейнсіанській моделі сукупної пропозиції її крива близька до горизонталі?
14. Як аргументують вертикальний характер кривої пропозиції представники класичної теорії?
15. Зобразіть графічно і дайте економічну інтерпретацію кривої сукупної пропозиції складної конфігурації. Чим характеризуються горизонтальний, проміжний і вертикальний відрізки кривої сукупної пропозиції?
16. Чим відрізняються моделі економічної рівноваги на різних відрізках кривої сукупної пропозиції?
17. Розкрийте ринковий механізм відновлення ринкової рівноваги при змінах сукупного попиту або сукупної пропозиції.

Практичне заняття

ДОСЛІДЖЕННЯ ПОПИТУ І ПРОПОЗИЦІЇ ТА ЇХ ВЗАЄМОДІЇ НА МІКРО- ТА МАКРОРІВНЯХ

Питання для обговорення

1. Закони попиту та пропозиції у ринковій економіці.
2. Механізм встановлення ринкової рівноваги.
3. Практичне застосування аналізу рівноваги: встановлення мінімуму заробітної плати, межі цін, податки, субсидії.
4. Модель «сукупний попит – сукупна пропозиція» як базова модель економічної рівноваги.

Теми рефератів

1. Зміна стану рівноваги.
2. Динамічна модель ринкової рівноваги
3. Сучасні теорії сукупної пропозиції.
4. Порушення рівноваги сукупного попиту та сукупної пропозиції та механізм її відновлення.

Задачі для аудиторного розв'язання

Задача 1. Функція попиту населення на іграшки Qd=36–9P; функція пропозиції: Qs=-2P+8. Визначити дефіцит (надлишок) товарів при ціні P=2.

Задача 2. Функція попиту на товар: Qd=28–6P; рівноважний об'єм встановився на рівні Q*=10. При ціні P=4 на ринку надлишок пропозиції ΔQs=8. Написати функцію пропозиції.

Задача 3. Визначте та побудуйте криву сукупного попиту на підставі даних про індивідуальний попит: Q_1 =80–6P; Q_2 =30–10P; Q_3 =50–4P.

Задача 4. Функція попиту на певний товар юнака Q_1=18–2P, дівчини Q_2=20–4P. На ринку всього 12 покупців: 4 юнаки, решта – дівчата. Знайдіть зміну величини попиту при збільшенні ціни від 2 до 4.

Задача 5. Попит на сметану заданий функцією Qd=40–4P, а пропозиція описується наступним рівнянням: Qs=–20+6P. У результаті підвищення ціни на молоко пропозиція сметани змінилась на 20% за кожного рівня цін. Одночасно в зв'язку з підвищенням пенсій величина попиту на сметану змінилась на 10% за кожного рівня цін. Знайдіть абсолютні зміни рівноважної ціни і рівноважного обсягу продажу сметани.

Задача 6. Дано: рівняння кривих попиту (Q_d) та пропозиції (Q_s) для певного товару: Qd=36–4P; Qs=–6+2P.

1) Визначити: параметри ринкової рівноваги – рівноважну ціну (P*) та рівноважний обсяг продажу (Q*).

2) Розрахувати сукупний надлишок споживачів та сукупний надлишок виробників.

3) Проаналізувати наслідки встановлення державою акцизного податку: а) Розрахувати величину податку (Т) при умові, що надходження до бюджету будуть максимальними. б) Розрахувати суму коштів, що надійдуть до бюджету, з розглядом розподілу податкового тягаря між споживачем та виробником. в) Розрахувати надлишки споживачів та виробників після сплати податку, а також величину зміни надлишків споживачів та виробників. г) Проаналізувати чисті втрати суспільства внаслідок введення податку.

4) Проаналізувати наслідки введення державою дотації (G=0,5P*): а) Розрахувати суму виплаченої державою дотації. б) Оцінити виграш виробників і споживачів у вигляді приросту їхніх надлишків. в) Проаналізувати чисті втрати суспільства внаслідок надання дотації виробникам.

5) Проаналізувати наслідки введення фіксованої ціни вище рівноважної та нижче рівноважної ($P_п$=P*+3; $P_с$ =P*–2). Розрахувати величину дефіциту та надлишку продукції.

6) Розрахувати коефіцієнт еластичності попиту за ціною та коефіцієнт еластичності пропозиції за ціною в точці ринкової рівноваги (Е).

7) Обґрунтувати розв’язки за допомогою графіків.

Задача 7. У таблиці представлені дані, що характеризують сукупну пропозицію і три варіанти функції сукупного попиту.

Рівень цін	Вироблений реальний ВНП	Реальний ВНП, розрахований за витратами		
		(1)	(2)	(3)
450	3200	800	900	1000
425	3200	1000	1200	1500
400	3000	1600	2000	3000
375	2500	2000	2500	3500
350	2200	2200	2900	4000
325	2000	2400	3400	4500
200	1500	2900	3600	5000
200	1000	2900	3600	5000
200	0	2900	3600	5000

Визначте, в яких межах змінюється обсяг реального ВНП на кейнсіанському, класичному і проміжному відрізку кривої сукупної пропозиції.

Побудуйте графік сукупної пропозиції.

Побудуйте криві сукупного попиту AD_1, AD_2, AD_3, які відповідають представленим трьом варіантам.

Визначте рівноважний обсяг ВНП і рівноважний рівень цін для кожного з трьох варіантів.

Завдання для самостійної роботи
Визначте терміни і поняття

Попит, обсяг попиту, закон попиту, крива попиту, лінійна функція попиту, максимальна ціна попиту, мінімальна ціна попиту, ефект Веблена, парадокс Гіффена, індивідуальний попит, ринковий (сукупний) попит, нецінові детермінанти попиту, пропозиція, обсяг пропозиції, закон пропозиції, крива пропозиції, лінійна функція пропозиції, мінімальна ціна пропозиції, нецінові детермінанти пропозиції, індивідуальна пропозиція, ринкова (сукупна) пропозиція, фактор часу, миттєвий період, короткостроковий період, довгостроковий період, хрест «Маршалла», часткова ринкова рівновага, рівноважна ціна, рівноважний обсяг, дефіцит, надлишок, множинна рівновага, стійкість ринкової рівноваги, модель Вальраса, модель Маршалла, сукупний надлишок споживача, сукупний надлишок виробника, «ціна стелі», «ціна підлоги», податок, субсидія, чисті втрати суспільства.

Сукупний попит, закон сукупного попиту, споживчий попит домогосподарств, інвестиційний попит, попит держави, попит закордону, крива сукупного попиту, нецінові чинники сукупного попиту, ефект реальних грошових залишків або багатства, ефект процентної ставки, ефект імпортних закупівель, сукупна пропозиція, нецінові чинники, класична модель сукупної пропозиції, довгостроковий період, довгострокова крива сукупної пропозиції, вертикальна ділянка кривої сукупної пропозиції, кейнсіанська модель сукупної пропозиції, короткостроковий період, короткострокова крива сукупної пропозиції, горизонтальна ділянка кривої сукупної пропозиції, висхідна ділянка кривої сукупної пропозиції, нецінові чинники сукупної пропозиції, загальна економічна рівновага, модель AD–AS, шок попиту, шок пропозиції, ефект храповика.

Визначте правильні і неправильні твердження. Обґрунтуйте свою точку зору

1. Зменшення обсягу попиту означає зміщення кривої попиту ліворуч.
2. Зростання доходів споживачів викликає збільшення попиту на всі товари.
3. Відповідно до закону пропозиції, між ціною та обсягом пропозиції існує прямий зв’язок.
4. Відповідно до закону попиту, коли ціна товару знижується, то попит на товар зростає.
5. Зі скороченням кількості споживачів на ринку попит на товар скорочується.
6. Часткова рівновага – це стан ринку певного товару, за якого обсяг попиту на товар збігається з обсягом його пропозиції.
7. Якщо ринок перебуває у стані рівноваги, то зміна попиту чи пропозиції призведе до зміни як рівноважної ціни, так і рівноважної кількості товару.
8. Підвищення цін на телевізори призведе до скорочення попиту на сметану.

9. Обсяг пропозиції – це конкретна кількість товару, яку продавці бажають і можуть продати на ринку протягом деякого періоду часу за кожного значення ціни.

10. Якщо частина фірм залишає ринок, крива пропозиції зміщується ліворуч.

11. Якщо уряд встановлює нижню межу ціни, то за цієї ціни обсяги попиту і пропозиції даного товару завжди рівні.

12. Непрямі податки призводять до зменшення пропозиції і зміщують криву пропозиції.

13. Встановлення відсоткового податку на продавців призводить до скорочення пропозиції за кожного значення ціни, крива пропозиції зміститься паралельно до попередньої.

14. Субсидія дозволяє збільшити пропозицію і знизити рівноважну ціну товару.

15. Зростання споживчих видатків не чинить впливу на сукупний попит.

16. Ефекти багатства, процентної ставки та імпортних закупівель виступають неціновими чинниками сукупного попиту.

17. Зростання сукупного попиту на класичному відрізку кривої сукупної пропозиції призводить виключно до підвищення рівня цін.

18. Згідно з кейнсіанським підходом, обсяг сукупної пропозиції у короткостроковому періоді визначається переважно величиною сукупного попиту.

19. Довгострокова сукупна пропозиція в економіці визначається запасом капіталу та рівнем технології.

20. Зростання чистого експорту, викликане підвищенням обмінного курсу національної валюти, призводить до збільшення обсягу сукупної пропозиції.

Тести

1. Який з наведених чинників не призведе до зміщення кривої попиту на тенісні м’ячі?

а) дуже гарна погода;

б) зниження ціни на тенісні ракетки;

в) збільшення числа бажаючих грати в теніс;

г) зростання ціни на тенісні м’ячі.

2. Що із нижче переліченого не приведе до зміщення кривої попиту на пиво ?

а) зростання ціни на воблу;

б) зростання ціни на солод;

в) зниження цін на вино;

г) зростання доходів любителів пива.

3. Удосконалення технології виробництва товару призведе до:

а) зниження його рівноважної ціни і збільшення рівноважного обсягу;

б) підвищення його рівноважної ціни і зменшення рівноважного обсягу;

в) зменшення пропозиції даного товару і появи його дефіциту;

г) зміщення як кривої попиту на нього, так і кривої його пропозиції праворуч.

4. Яка з подій не змістить кривої попиту на акварельні фарби?

а) збільшення числа дітей, які займаються в художніх студіях;

б) підвищення ціни на акварельні фарби;

в) значне зниження цін на кольорові олівці;

г) підвищення середньої заробітної плати.

5. Підвищення ціни бензину перемішує криву попиту на шини:

а) ліворуч, оскільки бензин і шини є товарами-субститутами;

б) ліворуч, оскільки бензин і шини є товарами-комплементами;

в) праворуч, оскільки бензин і шини є товарами-комплементами;

г) праворуч, оскільки підвищення ціни на бензин зменшує купівельну спроможність споживачів.

6. Внаслідок встановлення податку на виробників:

а) ціна попиту перевищуватиме ціну пропозиції на величину податку;

б) рівноважна ціна зросте, але продавці отримають за товар ту ж величину, яку заплатять покупці;

в) рівноважна ціна зменшиться, але продавці отримають за товар ту ж величину, яку заплатять покупці;

г) ціна пропозиції перевищуватиме ціну попиту на величину податку.

7. До змін у пропозиції телевізорів і зміщення кривої пропозиції не призведе:

а) вдосконалення технології виробництва телевізорів;

б) зменшення кількості виробників телевізорів;

в) зниження цін телевізорів;

г) підвищення цін комплектуючих виробів.

8. У випадку встановлення відсоткового податку на виробників:

а) крива пропозиції зміститься праворуч паралельно до початкової, рівноважні ціна і обсяг зростуть;

б) крива пропозиції зміститься ліворуч, змінивши кут нахилу, рівноважна ціна зросте, а рівноважний обсяг зменшиться;

в) крива пропозиції зміститься праворуч, змінивши кут нахилу, рівноважна ціна зменшиться, а рівноважний обсяг зросте;

г) крива пропозиції зміститься ліворуч паралельно до початкової, рівноважні ціна і обсяг зменшаться.

9. Закон пропозиції, якщо ціни зростають, а інші умови незмінні, проявляється:

а) в зростанні пропозиції;

б) в зниженні пропозиції;
в) в зростанні обсягу пропозиції;
г) в зниженні обсягу пропозиції.

10. На ринкову пропозицію безпосередньо не впливають:
а) ціни ресурсів;
б) число фірм;
в) доходи споживачів;
г) зміни технології виробництва.

11. Головною причиною порушення рівноваги в моделі Л.Вальраса є:
а) зміна цін вільно конкурентного ринку;
б) розрив між обсягом попиту і обсягом пропозиції;
в) розрив між ціною попиту і пропозиції;
г) правильна відповідь відсутня.

12. Інструментом (засобом) урівноваження попиту і пропозиції в моделі А. Маршалла є:
а) зміна цін вільно конкурентного ринку;
б) розрив між ціною попиту і ціною пропозиції;
в) зміна обсягів виробництва;
г) правильна відповідь відсутня.

13. Товари X і У є замінниками. Зростання ціни товару Х при інших рівних умовах обумовить:
а) зміщення кривої попиту товару У вниз;
б) зменшення кількості проданого товару У;
в) зміщення кривої попиту товару У вправо;
г) зниження ціни товару У, але збільшення обсягу попиту;
д) переміщення по кривій попиту товару У, в результаті чого підніметься ціна товару У і обсяг його попиту.

14. Що станеться з кривою пропозиції пшениці при підвищенні цін на мінеральні добрива:
а) зсунеться вправо-вгору;
б) займе вертикальне положення;
в) зсунеться вліво-вгору;
г) правильної відповіді нема.

15. Згідно з класичною теорією крива сукупної пропозиції є:
а) горизонтальною прямою за певного рівня цін;
б) висхідною прямою за всіх рівнів цін;
в) вертикальною прямою на рівні потенційного ВВП;
г) висхідною прямою за всіх обсягів ВВП.

16. Особливий кейнсіанський відрізок кривої сукупної пропозиції є:
а) горизонтальною прямою за певного рівня цін;
б) висхідною прямою за всіх рівнів цін;
в) вертикальною прямою на рівні потенційного ВВП;
г) висхідною прямою за всіх обсягів ВВП.

17. Від'ємний нахил кривої сукупного попиту пояснюється:
а) ефектом процентної ставки;
б) ефектом імпортних закупівель;
в) ефектом реальних грошових залишків;
г) всі відповіді правильні.

18. До шоків попиту можна віднести:
а) різку зміну світових цін на енергоносії;
б) вплив техногенних катастроф;
в) різку зміну настроїв інвесторів;
г) вплив радикальних змін у технологіях виробництва.

19. До шоків пропозиції можна віднести:
а) різкі коливання споживчого попиту;
б) різкі коливання інвестиційного попиту;
в) різку зміну пропозиції грошей;
г) різку зміну світових цін на енергоносії.

20. Зміщення кривої сукупного попиту матиме місце, коли:
а) змінюються ціни енергоносіїв;
б) змінюється продуктивність праці;
в) змінюється рівень цін на товари та послуги;
г) змінюються інфляційні очікування домогосподарств і фірм.

Задачі для самостійного розв'язання

Задача 1. Функція пропозиції на велосипеди $Qs=12+2P$. Рівноважна ціна $P^*=4$. При ціні $P=6$ на ринку надлишок пропозиції $\Delta Qs=12$. Написати функцію попиту.

Задача 2. Функція попиту на черевики $Qd=22-11P$. Рівноважний об'єм $Q^*=11$. При ціні $P=0,5$ на ринку дефіцит $\Delta Qd=8,5$. Напишіть функцію пропозиції на черевики.

Задача 3. При ціні 2 обсяг попиту рівний 6, а при ціні 4 рівний 2. Функція попиту лінійна. Знайдіть функцію попиту та максимальну ціну попиту.

Задача 4. При ціні 6 величина пропозиції рівна 5, а при ціні 10 рівна 15. Функція пропозиції лінійна. Знайдіть мінімальну ціну пропозиції та функцію пропозиції.

Задача 5. Визначте та побудуйте криву сукупного попиту на підставі даних про індивідуальний попит: $Q_1 = 400 – 8P$; $Q_2 = 700 – 10P$; $Q_3=500 – 4P$.

Задача 6. На ринку помідорів функціонує 4 виробники, функції пропозиції яких відповідно: $Qs_1 =12+P$; $Qs_2 =18+2P$; $Qs_3 =24+3P$; $Qs_4 =26+13P$. Визначити вид функції ринкової пропозиції у діапазоні цін $2 \leq p \leq 8$.

Задача 7. В першій групі 6 покупців, індивідуальний попит яких задається рівнянням $Q_1=9–P$, в другій групі – 4 покупців, індивідуальний попит яких задається рівнянням $Q_2=8–2P$. Визначте криву сукупного попиту та знайдіть зміну величини попиту при зменшенні ціни від 4 до 2.

Задача 8. Криві попиту і пропозиції на товар мають лінійний вигляд і задані формулами: $Qd=6–P$, $Qs=–3+2P$. Уряд вводить акцизний податок на виробника в розмірі 2 грош. од. на одиницю товару. Визначте:

а) рівноважну ціну і рівноважний обсяг продажу після введення акцизного податку;

б) суму податкових надходжень до бюджету;

в) суму податку, яку заплатять покупці;

г) суму податку, яку заплатять виробники;

д) відповіді проілюструйте графічно.

Задача 9. Попит і пропозиція на певний товар описуються рівняннями: $Qd=8–P$; $Qs=–4+2P$. Уряд виплачує виробнику дотацію у розмірі 2 грош. од. за одиницю товару. Визначте:

а) початкову рівноважну ціну та початковий рівноважний обсяг продажу;

б) рівноважну ціну та рівноважний обсяг після введення дотації (субсидії);

в) суму бюджетних витрат;

г) відповіді проілюструйте графічно.

Задача 10. У таблиці представлені дані, що характеризують сукупну пропозицію.

Рівень цін (P)	Сукупна пропозиція (AS)
375	2100
350	2100
300	2000
260	1900
220	1500
150	1300
150	1200
150	0

Визначити, в яких межах змінюється величина сукупної пропозиції і рівень цін на кейнсіанському, проміжному і класичному відрізках?

Тема 3. ЕЛАСТИЧНІСТЬ ПОПИТУ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

План лекційного заняття

1. Поняття еластичності. Цінова еластичність попиту та її чинники.
2. Перехресна еластичність попиту.
3. Еластичність попиту за доходом.
4. Еластичність пропозиції та її фактори.
5. Практичне застосування теорії еластичності.

Питання для самоперевірки знань

1. Дайте визначення еластичності попиту за ціною.
2. Охарактеризуйте методи обчислення коефіцієнта еластичності попиту за ціною.
3. Наведіть приклади товарів з високою еластичністю за ціною.
4. Поясніть, як впливає еластичність попиту на розмір загальної виручки від продажу певної кількості товару.
5. Дайте характеристику коефіцієнтів еластичності попиту за доходом.
6. Наведіть приклади товарів з високою еластичністю за доходом.
7. Охарактеризуйте поняття «перехресна еластичність попиту».
8. Дайте визначення еластичності пропозиції.

Практичне заняття

ПРАКТИЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ ТЕОРІЇ ЕЛАСТИЧНОСТІ ПОПИТУ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Питання для обговорення

1. Цінова стратегія продавців в теорії еластичності.
2. Визначення наслідків державного втручання в ринкове ціноутворення на основі теорії еластичності.
3. Розподіл податкового тягаря між споживачем і виробником залежно від еластичності попиту і пропозиції.
4. Розподіл вигоди від субсидій між споживачами і виробниками в залежності від еластичності попиту та пропозиції.

Теми рефератів

1. Концепція еластичності взаємопов’язаних показників.
2. Чинники цінової еластичності, особливості їх впливу.
3. Фактори впливу на еластичність пропозиції.

Задачі для аудиторного розв’язання

Задача 1. Рівноважна ціна на ринку певного товару становить 20 грош. од., а рівноважний обсяг продажу – 30 тис. шт. У точці рівноваги коефіцієнт еластичності попиту за ціною дорівнює –8/3, а коефіцієнт еластичності пропозиції 4.

Визначити:

а) рівняння функції попиту і пропозиції, якщо вони лінійні;

б) величину надлишків споживачів і виробників;

в) ціну, яку треба встановити, щоб виторг був максимальним;

г) величину акцизного податку на виробника, за якої податкові надходження будуть максимальними;

д) нові функції попиту та пропозиції, якщо ввели акцизний податок у розмірі 10 грош. од. на одиницю продукції, доходи споживачів зросли, що змінило величину попиту на товар на 50% за кожного рівня цін;

е) абсолютні зміни рівноважної ціни і рівноважного обсягу продажу товару;

є) як змінився виторг виробників;

ж) величину податкового тягаря на споживачів і виробників;

з) відповіді проілюструйте графічно.

Задача 2. Залежність величин попиту квитків на футбольний матч від ціни задана наступною таблицею:

P (ціна квитка), грош. од.	30	40	50	60
Qd (величина попиту), тис. шт.	6	5	4	3

Використовуючи цю інформацію, визначте:

а) аналітичний вираз для функції попиту, якщо вона лінійна;

б) яку ціну треба встановити адміністрації стадіону, щоб був аншлаг, якщо стадіон вміщує 5,5 тис. глядачів?;

в) яку ціну треба встановити адміністрації стадіону, щоб виторг був максимальним? Скільки місць при цьому будуть вільними на стадіоні;

г) відповіді проілюструйте графічно.

Завдання для самостійної роботи

Визначте терміни і поняття

Еластичність, еластичність попиту за ціною, еластичний попит, нееластичний попит, одинична цінова еластичність попиту, абсолютно еластичний попит, абсолютно нееластичний попит, дугова еластичність попиту, точкова еластичність попиту, лінійна еластичність попиту, перехресна еластичність попиту, еластичність попиту за доходом, нормальні товари, товари нижчої якості, цінова еластичність пропозиції, еластична пропозиція, нееластична пропозиція, абсолютно еластична пропозиція, абсолютно нееластична пропозиція.

Визначте правильні і неправильні твердження. Обґрунтуйте свою точку зору

1. Точка одиничної еластичності на лінійній кривій попиту розмежовує два її відрізки – еластичного та нееластичного попиту.

2. Обсяг виторгу продавця змінюється залежно від величини коефіцієнта цінової еластичності попиту на даний товар.

3. Попит на предмети розкоші є більш еластичним, ніж на товари першої необхідності.

4. Якщо зі зміною ціни на 1% обсяг попиту на товар змінюється на 5%, це означає, що попит на цей товар є нееластичним.

5. Якщо з підвищенням ціни товару виторг від його реалізації зростає, це означає, що попит на цей товар є еластичним.

6. Для всіх точок лінійної кривої попиту коефіцієнт цінової еластичності є величиною сталою.

7. Чим більше замінників має товар, тим більш еластичним є попит на нього.

8. Якщо зі зниженням ціни товару обсяг його продажу не зміниться, це означає, що попит на цей товар є абсолютно еластичним.

9. Позитивне значення коефіцієнта перехресної еластичності попиту означає, що аналізовані товари є субститутами.

10. Показник перехресної еластичності визначається тільки для попиту, його визначення для пропозиції не має сенсу.

11. Чим меншу частку свого доходу споживач витрачає на певний товар, тим більш еластичним є попит на нього.

12. Визначальним фактором цінової еластичності пропозиції є наявність у товару близьких і досконалих замінників.

13. З підвищенням цін на ювелірні вироби сукупний виторг фірм-виробників зростає.

14. У всіх точках лінійної кривої пропозиції коефіцієнт цінової еластичності є величиною сталою.

15. Показники перехресної еластичності попиту та еластичності попиту за доходом визначають процентну зміну попиту на товар, спричинену впливом відповідних нецінових детермінант попиту.

16. Еластичність пропозиції у довгостроковому періоді є значно вищою, ніж у короткостроковому; для еластичності попиту часовий період не має значення.

17. Законодавче визначення платника податку не чинить жодного впливу на економічний розподіл податкового тягаря між покупцями і продавцями.

18. Економічний розподіл податкового тягаря між покупцями і продавцями визначається відносною еластичністю попиту і пропозиції.

19. Якщо попит на товар є еластичнішим за його пропозицію, з встановленням податку більшу частину податкового тягаря будуть нести споживачі.

20. Якщо попит на товар відносно нееластичний порівняно з пропозицією, більшу частину вигоди від субсидії отримують виробники.

Тести

1. Будь-яка лінійна крива попиту:

а) є висхідною з постійним кутом нахилу;

б) має два відрізки, що розмежовуються точкою одиничної еластичності: верхній – еластичного попиту, нижній – нееластичного;

в) в усіх точках має одиничну еластичність попиту за ціною;

г) в усіх точках має постійну еластичність попиту за ціною.

2. Якщо крива попиту є лінійною, цінова еластичність попиту:

а) буде вищою зі зростанням обсягу попиту;

б) буде вищою зі зростанням ціни;

в) буде постійною вздовж всієї кривої;

г) для нормальних товарів буде вищою порівняно з нижчими.

3. Якщо крива попиту має сталий нахил, тоді точка на цій кривій, що відповідає вищій ціні, також відповідає:

а) нижчій еластичності;

б) вищій еластичності;

в) більшому обсягу попиту;

г) більшому загальному доходу.

4. Продавець знизив ціну на свій товар на 8%, внаслідок чого обсяг продажу зріс на 6%. Можна стверджувати, що попит на цей товар:

а) еластичний;

б) нееластичний;

в) абсолютно еластичний;

г) абсолютно нееластичний.

5. Графічне зображення кривої абсолютно нееластичного попиту – це:

а) пряма лінія з від'ємним нахилом;

б) пряма горизонтальна лінія;

в) U – подібна крива;

г) вертикальна лінія.

6. Якщо будь-яка кількість товару може бути продана за однією і тією ж ціною, це означає, що попит на даний товар є:

а) абсолютно нееластичним;

б) еластичним;

в) абсолютно еластичним;

г) нееластичним.

7. Якщо попит еластичний, то це означає що:

а) $E_d=0$;

б) $E_d=\infty$;

в) $E_d>1$;

г) $E_d=1$.

8. Цінова еластичність попиту на товар:

а) показує на скільки відсотків зменшиться обсяг попиту, якщо ціна знизиться на 1%;

б) завжди від'ємна для нижчих товарів;

в) залежить від наявності у товару замінників, його важливості для споживача, частки у споживчих видатках, фактора часу;

г) дозволяє підвищувати ціни і збільшувати виторг, якщо попит на даний товар еластичний.

9. Якщо перехресна еластичність попиту є від'ємною, то товари, для яких вона визначена, – це:

а) нормальні товари;

б) нижчі товари;

в) товари-субститути;

г) товари-комплементи.

10. Якщо одновідсоткове скорочення ціни на товар призводить до двохвідсоткового збільшення попиту на нього, то цей попит:

а) нееластичний;

б) еластичний;

в) одиничної еластичності;

г) абсолютно нееластичний;

д) абсолютно еластичний.

11. Якщо зниження ціни на 4% призводить до зниження обсягу пропозиції на 6%, то ця пропозиція:

а) нееластична;

б) одиничної еластичності;

в) еластична;

г) абсолютно еластична;

д) абсолютно нееластична.

12. Товар можна віднести до неякісного, якщо:

а) еластичність його попиту по доходу дорівнює – 0,5;

б) еластичність попиту по ціні дорівнює 1,3;

в) перехресна еластичність його попиту дорівнює – 0,7;

г) еластичність його попиту по ціні дорівнює – 1,3;

д) перехресна еластичність його попиту дорівнює – 0,1.

13. Якщо перехресна еластичність попиту є від'ємною, то товари, для яких вона визначена, – це:

а) нормальні товари;

б) нижчі товари;

в) товари-субститути;

г) товари-комплементи.

14. Перехресна еластичність попиту між житом та пшеницею становить 0,2. Якщо ціна жита зросте на 10%, то:

а) попит на жито зменшиться на 2%;

б) попит на жито збільшиться на 2%;
в) попит на пшеницю зменшиться на 2%;
г) попит на пшеницю збільшиться на 2%.

15. Яке з наведених нижче значень коефіцієнта еластичності попиту за доходом стосується товарів першої необхідності:

а) менше 0;
б) більше 0, але менше 1;
в) більше 1;
г) дорівнює 1.

16. Розподіл податкового тягаря між покупцями і продавцями залежить від:

а) законодавчого визначення платника податку;
б) відносної еластичності попиту та пропозиції;
в) цінової еластичності попиту та пропозиції;
г) перехресної еластичності попиту та пропозиції.

17. Зі встановленням акцизного податку на товар більшу частину податкового тягаря буде нести споживач, якщо:

а) попит на товар більш еластичний, ніж його пропозиція;
б) попит на товар менш еластичний, ніж його пропозиція;
в) попит на товар та його пропозиція нееластичні;
г) еластичність не впливає на розподіл податкового тягаря.

18. Кожна точка лінійної кривої пропозиції, що виходить з початку координат:

а) має одиничну еластичність;
б) має показник цінової еластичності пропозиції більший за 1;
в) має показник цінової еластичності пропозиції менший за 1;
г) має змінний показник цінової еластичності пропозиції.

19. Як зміниться сукупний виторг продавця за умови зростання ціни товару, якщо попит на цей товар є еластичним за ціною ?

а) зменшиться;
б) не зміниться;
в) збільшиться;
г) зміни виторгу не пов’язані з еластичністю попиту.

20. Яке з положень правильне?

а) чим меншу частку свого доходу споживач витрачає на певний товар, тим більш еластичним є попит на нього;

б) визначальним фактором цінової еластичності пропонування є наявність у товару близьких і досконалих замінників;

в) у всіх точках лінійної кривої пропозиції коефіцієнт цінової еластичності є величиною сталою;

г) правильна відповідь не названа.

Задачі для самостійного розв'язання

Задача 1. Рівноважна ціна на ринку певного товару становить 4 гр. од., а рівноважний обсяг продажу = 30 шт. У точці рівноваги коефіцієнт еластичності попиту за ціною дорівнює = -1/3, а коефіцієнт еластичності пропозиції = 8/3. Визначте:

1) Рівняння функції попиту і пропозиції, якщо вони лінійні.

2) Величину надлишків споживачів і виробників.

3) Ціну, яку треба встановити, щоб виторг був максимальним.

4) Величину акцизного податку на виробника, за якої податкові надходження будуть максимальними.

5) Нові функції попиту та пропозиції, якщо ввели акцизний податок у розмірі 2 грн. на одиницю продукції, а доходи споживачів зросли на 20%.

6) Абсолютні зміни рівноважної ціни і рівноважного обсягу продажу товару.

7) Як змінився виторг виробників?

8) Величину податкового тягаря на споживачів і виробників.

9) Відповіді проілюструйте графічно.

Задача 2. Дана функція попиту на деякий товар Qd=8–0.5P. При якій ціні коефіцієнт еластичності попиту по ціні дорівнює –0.5?

Задача 3. Функція попиту на товар Qd=7–0,5P. Визначте:

а) коефіцієнт еластичності попиту за ціною при ціні 4;

б) при яких цінах попит еластичний;

в) при яких цінах попит нееластичний;

г) при якій ціні коефіцієнт еластичності попиту буде одиничним?

Задача 4. Функція пропозиції певного товару Qs=–10+2P. Визначте:

а) коефіцієнт еластичності пропозиції при ціні 10;

б) при яких цінах пропозиція еластична;

в) при якій ціні коефіцієнт еластичності пропозиції рівний 4?

Задача 5. Функція попиту споживача на певний товар при доході I_1=30 грош. од. має вигляд: Q_1=6–P, а при доході I_2=50 грош. од. має вигляд: Q_2=8–P. Визначте:

а) коефіцієнт еластичності попиту по доходу, якщо ціна товару P=1;

б) коефіцієнт еластичності попиту по доходу, якщо ціна товару P=2;

в) при якій ціні коефіцієнт еластичності попиту за доходом рівний 1?

Задача 6. Коли ціна товару X зросла з 10 до 15 грош. од. за одиницю, споживання товару Y збільшилось з 50 до 75 одиниць. Обчисліть коефіцієнт

перехресної еластичності попиту і визначте, якими є ці товари – замінниками чи доповнювачами.

Задача 7. Адміністрація стадіону «Динамо» готується до зустрічі між командами «Динамо» (Київ) та «Реал» (Мадрид) у Лізі Європи. Маркетологи клубу «Динамо» визначили шкалу попиту на квитки на матч та відповідно ціни на них:

P (ціна на квитки), грош. од.	50	100	200	300
Qd (величина попиту), шт.	35000	30000	20000	10000

Визначте:

а) вигляд функції попиту на квитки на футбольну зустріч, якщо відомо, що вона має лінійний вигляд;

б) побудуйте графіки попиту та пропозиції на квитки, якщо відомо, що стадіон «Динамо» розрахований на 25000 глядачів;

в) яку ціну треба призначити адміністрації клубу на квитки, щоб був аншлаг?

г) розрахуйте коефіцієнти еластичності попиту та пропозиції у точці рівноваги;

д) визначте, якими повинні бути ціни на квитки, щоб виручка стадіону була максимальною.

Тема 4. ТЕОРІЯ КОРИСНОСТІ ТА ОПТИМАЛЬНИЙ ВИБІР СПОЖИВАЧА

План лекційного заняття

1. Поняття та види корисності.
2. Рівновага споживача. Правило максимізації корисності.
3. Криві байдужості. Гранична норма заміщення благ.
4. Бюджетне обмеження і можливості споживача. Бюджетна лінія.
5. Оптимум споживача як модель раціонального споживчого вибору.

Питання для самоперевірки знань

1. Поясніть значення поняття «корисність».
2. Дайте визначення функції корисності.
3. Охарактеризуйте сукупну та граничну корисність.
4. У чому полягає принцип дії закону спадної граничної корисності?
5. Дайте визначення другого закону Госсена.
6. Охарактеризуйте рівновагу споживача.
7. . Поясніть основні аксіоми ординалістської теорії корисності.
8. Охарактеризуйте криві байдужості як інструменти мікроекономічного аналізу.

9 Що являє собою карта байдужості?

10. У чому полягає сутність граничної норми заміщення благ? Як її визначити?

11. Охарактеризуйте бюджетні обмеження і можливості споживача.

12. Запишіть та поясніть рівняння бюджетної лінії.

13. Яким є вплив зміни доходу споживача на положення бюджетної лінії та на процес споживання.

14. Що являє собою рівноважний споживчий вибір з ординалістських позицій?

15. Яким вимогам відповідає оптимальний споживчий вибір споживача?

Практичне заняття
АНАЛІЗ ПОВЕДІНКИ СПОЖИВАЧА
Питання для обговорення

1. Сукупна та гранична корисність.

2. Криві байдужості: сутність, особливості побудови та взаємозв'язок із корисністю товару.

3. Бюджетне обмеження споживача.

4. Вибір оптимального споживчого кошика.

Теми рефератів

1. Процес споживання та динаміка зміни сукупної та граничної корисності.

2. Методи знаходження точки рівноваги.

3. Реакція споживача на зміну доходу.

4. Реакція споживача на зміну цін товарів.

Задачі для аудиторного розв'язання

Задача 1. У набір споживача входять два товари: апельсини і яблука. Загальна корисність характеризується наведеними в таблиці даними. Ціна 1 кг апельсинів складає 3 грош. од., ціна 1 кг яблук – 1 грош. од.. Скільки кілограмів апельсинів і яблук купить раціональний споживач, якщо дохід, який він на них витрачає, дорівнює 15 грош. од.?

Кількість одиниць товару	Загальна корисність товару X, U_x	Загальна корисність товару У, U_y
1	10	7
2	18	13
3	24	18
4	28	22
5	31	25
6	33	27

Яку корисність отримає споживач при умові її максимізації? Якщо споживач витрачатиме весь дохід на товар X, яку корисність він одержить?

Задача 2. Загальна корисність споживача описується наступним рівнянням U=6x+7y, де x – кількість чашок кави, y – кількість склянок соку. Ціна чашки кави – 2 грош. од., склянки соку – 3 грош. од. Яку кількість кави та соку купить раціональний споживач, якщо він витрачає на ці товари 14 грош. од. на тиждень?

Задача 3. Функція корисності споживача U=2xy. Знайдіть: а) функцію кривої байдужості, яка проходить через точку (4,5); б) граничну норму заміщення товару у товаром х для набору (4,5).

Задача 4. Ціна товару Х рівна 2 грош. од., а товару У – 4 грош. од. Знайдіть рівняння бюджетної лінії та зобразіть її графічно, якщо:

а) дохід споживача рівний 60 грош. од.;

б) дохід споживача зріс на 20%;

в) дохід споживача зменшився на 20%;

г) ціна товару Х стала рівною 1,5 грош. од. при доході 60 грош.од.;

д) ціна товару У стала рівною 5 грош. од. при ціні товару Х рівній 2 грош. од. та доході 60 грош. од.

Задача 5. Дохід споживача, який він витрачає на товари Х, У і Z рівний 72 грош. од. Функція корисності споживача U=X·У·Z. Ціна товару Х рівна 2 грош. од., ціна товару У – 4 грош. од., ціна товару *Z* – 8 грош. од. Яку кількість товарів Х, У і *Z* придбає раціональний споживач?

Задача 6. Функція корисності споживача U=2x+3y+5z. Дохід, який споживач витрачає на товари Х, У і Z рівний 36 грош. од. Ціна товару Х рівна 1 грош. од., ціна товару У – 3 грош. од.., ціна товару Z – 6 грош. од. Яку кількість товарів Х, У і Z придбає раціональний споживач?

Завдання для самостійної роботи
Визначте терміни і поняття

Корисність, кардиналістська концепція корисності, ординалістська концепція корисності, функція корисності, ютиль, сукупні корисність, гранична корисність, закон спадної граничної корисності (перший закон Госсена), рівновага споживача, правило максимізації корисності (другий закон Госсена, еквімаржинальний принцип), повна впорядкованість переваг, транзитивність переваг, ненасиченість благами, незалежність споживача, монотонність уподобань, рефлективність уподобань, «модель бажаного», крива байдужості, карта кривих байдужості, гранична норма заміщення благ, «модель можливого», бюджетне обмеження споживача, бюджетна лінія, оптимум споживача, кутове рішення.

Визначте правильні і неправильні твердження. Обґрунтуйте свою точку зору

1. Функція корисності – це відношення між обсягом споживання і ступенем задоволення, яке отримує споживач.

2. У кардиналістській теорії корисності не враховується обмеженість грошей у покупця.

3. Гранична корисність – це зміна сукупної корисності, спричинена зміною споживання даного блага на одиницю.

4. Якщо Ви купуєте більше якогось товару, то гранична корисність кожної наступної його одиниці зростає.

5. Якщо гранична корисність кожної наступної одиниці блага зменшується, то і його сукупна корисність також зменшується.

6. Сукупна корисність від споживання блага зростає в міру збільшення його споживання і досягає максимуму у точці повного насичення потреби.

7. Споживач завжди віддає перевагу набору, в якому більша кількість товарів.

8. Крива байдужості – це крива однакової корисності.

9. Криві байдужості ніколи не перетинаються.

10. Карта байдужості – це сукупність кривих байдужості, кожна з яких представляє інший рівень корисності.

11. Форма і нахил кривої байдужості відображають уподобання споживача.

12. Кожна вища крива на карті байдужості відповідає вищому рівню корисності.

13. Коли ваш дохід зростає, ваше бюджетне обмеження паралельно зміщується вправо від початкового бюджетного обмеження.

14. Згідно із законом спадної граничної корисності загальна корисність блага тим менша, чим більше людей його споживають.

15. Кожна точка на кривій байдужості визначає різну комбінацію двох благ.

16. Припущення щодо уподобань стосуються тільки однієї особи, колективні уподобання, як правило, не співпадають.

17. Якщо товари є абсолютними замінниками, то крива байдужості має вигляд прямого кута.

18. Нахил бюджетної лінії залежить від співвідношення цін двох благ.

19. Зміна доходу споживача зміщує бюджетну лінію паралельно до початкової за інших рівних умов.

20. Модель можливого описує поведінку споживача без врахування видатків на будь-який споживчий кошик.

21. Споживач максимізує корисність, коли його бюджетна лінія перетинає криву байдужості.

22. Якщо споживач перебуває на певній кривій байдужості і при цьому цілком витрачає свій дохід, можна стверджувати, що він максимізує корисність.

23. У точці рівноваги споживача кути нахилу кривої байдужості і бюджетної лінії однакові.

24. Бюджетна лінія зрушиться ліворуч паралельно до початкової, якщо дохід споживача скоротиться.

25. За умови $MU_x/P_x=MU_y/P_y$ крива байдужості є дотичною до бюджетної лінії.

26. У стані рівноваги споживача гранична корисність товару X дорівнює граничній корисності товару Y.

27. Умова рівноваги споживача за кардиналістською теорією не відрізняється від умови рівноваги споживача за ординалістською теорією.

28. Оптимальний споживчий кошик повинен розміщуватись на бюджетній лінії і належати до найвищої з можливих кривих байдужості.

29. Другий закон Госсена описує умови рівноваги споживача.

30. Співвідношення між граничними корисностями та цінами благ є різними для різних споживачів, тоді як співвідношення між граничними корисностями різних благ для всіх споживачів однакові.

Тести

1. Метою споживача є максимізація:

а) граничної корисності;
б) сукупної корисності;
в) середньої корисності;
г) різниці між сукупною і граничною корисністю.

2. Кардиналістська модель поведінки споживача:

а) не потребує кількісного визначення величини корисності;
б) не потребує порівняння корисності різних благ;
в) не вимагає незалежності корисностей різних благ однієї від іншої;
г) передбачає можливість визначення кількісної величини корисності.

3. Сукупна корисність:

а) зменшується зі зростанням споживання зростаючим темпом;
б) збільшується зі зростанням споживання зростаючим темпом;
в) збільшується зі зростанням споживання спадним темпом;
г) зменшується зі зростанням споживання спадним темпом.

4. Гранична корисність – це:

а) загальна сума задоволення від споживання певного набору благ;
б) мінімальна сума задоволення від споживання певного набору благ;
в) середня величина задоволення від споживання певного набору благ;
г) додаткове задоволення від споживання додаткової одиниці блага.

5. Сукупна корисність зростає, коли гранична корисність:

а) зменшується;
б) збільшується;
в) зменшується, але є додатною величиною;
г) збільшується повільно.

6. Між кривими сукупної та граничної корисності існує геометричний зв’язок:

а) крива сукупної корисності досягає максимального значення в точці, яка відповідає максимальному значенню граничної корисності;

б) кут нахилу кривої граничної корисності показує величину сукупної корисності;

в) за від'ємних значень граничної корисності крива сукупної корисності відхиляється донизу, стає спадною;

г) всі відповіді правильні.

7. Закон спадної граничної корисності (перший закон Госсена) твердить, що:

а) відношення граничних корисностей благ до їхніх цін повинні бути рівні;

б) сукупна корисність зростає зі зростанням споживання благ;

в) величина задоволення від споживання кожної додаткової одиниці благ даного виду зменшується до досягнення нульового значення в точці повного насичення потреби;

г) зі зростанням доходів споживачів величина задоволення від споживання кожної додаткової одиниці благ даного виду зменшується.

8. Який з наведених нижче переліків значень сукупної корисності ілюструє закон спадної граничної корисності?

а) 20,15,10,5;

б) 20, 10, 10, 10;

в) 20, 30, 40, 50;

г) 20, 28, 34, 38.

9. Який з наведених нижче переліків значень граничної корисності ілюструє закон спадної граничної корисності:

а) 200, 150, 150, 150;

б) 200, 230, 250, 260;

в) 200, 300, 400, 500;

г) 200, 150, 90, 40.

10. Ординалістський підхід до аналізу поведінки споживача на відміну від кардиналістського:

а) передбачає можливість кількісного визначення величини корисності;

б) не вимагає вимірювання величини корисності;

в) не враховує суб'єктивної оцінки корисності благ споживачем;

г) не враховує бюджетних обмежень споживача.

11. Криві байдужості:

а) це множина наборів благ, до яких споживач байдужий;

б) відображають уподобання споживача;

в) для товарів-комплементів можуть бути зображені прямими лініями;

г) всі відповіді правильні.

12. Форма і нахил кривої байдужості для одного споживача визначаються:

а) доходом і уподобаннями споживачів;

б) тільки цінами товарів;

в) тільки уподобаннями споживача;

г) уподобаннями споживача, цінами товарів та доходом споживача.

13. Карта байдужості – це:

а) сукупність кривих байдужості, кожна з яких представляє різний рівень доходу споживача;

б) сукупність кривих байдужості, кожна з яких представляє деякий інший рівень корисності;

в) сукупність кривих однакового рівня доходу споживача;

г) сукупність кривих сукупної та граничної корисності.

14. Якщо два блага є абсолютними доповнювачами, наприклад, взуття на праву та ліву ногу, то:

а) гранична норма заміни є спадною;

б) криві байдужості мають вигляд прямого кута;

в) криві байдужості мають вигляд прямих ліній;

г) криві байдужості є висхідними.

15. Якщо два блага є абсолютними замінниками, то:

а) гранична норма заміни дорівнює нулю;

б) криві байдужості мають вигляд прямого кута;

в) криві байдужості мають вигляд прямих ліній;

г) правильні відповіді а) і в).

16. Гранична норма заміни одного товару іншим:

а) визначає, від скількох одиниць одного товару споживач повинен відмовитись, щоб одержати додаткову одиницю іншого без зміни рівня сукупної корисності;

б) визначає, від скількох одиниць одного товару споживач повинен відмовитись, щоб одержати додаткову одиницю іншого, змінюючи при цьому рівень сукупної корисності;

в) показує абсолютну величину кута нахилу бюджетної лінії;

г) всі відповіді правильні.

17. Бюджетна лінія:

а) показує межу між можливим і неможливим;

б) показує рівень корисності споживача;

в) визначає множину комбінацій двох благ, видатки на які в сумі перевищують дохід споживача;

г) всі відповіді неправильні.

18. Нахил бюджетної лінії визначається:

а) кількістю споживаних благ;

б) співвідношенням граничних корисностей благ;
в) співвідношенням цін товарів;
г) співвідношенням цін товарів та доходу споживача.

19. Рівновага споживача на карті байдужості – це:
а) будь-який перетин бюджетної лінії та кривої байдужості;
б) будь-яка точка на найвищій з кривих байдужості;
в) точка дотику бюджетної лінії та кривої байдужості;
г) точка перетину кривих байдужості різного рівня.

20. Правило максимізації корисності полягає у тому, що:
а) корисність максимізується вибором такого кошика в межах бюджетного обмеження, для якого відношення сукупних корисностей останніх одиниць кожного виду благ до їхніх цін однакове для всіх благ;
б) корисність максимізується вибором такого кошика в межах бюджетного обмеження, для якого відношення граничних корисностей останніх одиниць кожного виду благ до їхніх цін однакове для всіх благ;
в) споживач максимізує корисність, якщо розподіляє свій бюджет так, що сукупна корисність на останню грошову одиницю видатків є однаковою для кожного виду благ;
г) правильні відповіді а) і б).

Задачі для самостійного розв'язання

Задача 1. Споживач склав для себе таблицю корисності трьох благ. На 25,2 грош. од. він купив 3 кг хліба за ціною 2 грош. од. за 1 кг, 4 л молока за ціною 2,8 грош. од. за 1 л та 2 кг цукру за ціною 4 грош. од. за 1 кг.

а) Довести, що споживач не досяг максимуму корисності при використанні свого бюджету.

б) Який набір благ забезпечить споживачеві максимум корисності при його бюджеті?

Номер покупки	Хліб	Молоко	Цукор
1	15	12	10
2	10	11	8
3	8	10	6
4	7	7	3
5	5	6	1

Задача 2. Значення маржинальних корисностей благ А, Б, В і відповідних цін задані в таблиці.

Благо	MU	P
А	α	7
Б	24	3

B	16	β

При якому значенні параметрів α і β споживач знаходитиметься в стані рівноваги?

Задача 3. Функція корисності споживача U=2xy, дохід споживача – 48 грош. од., ціна товару Х рівна 2 грош. од., ціна товару У – 3 грош. од. Яку кількість товарів Х і У придбає раціональний споживач? Чому дорівнює MRSxy в точці рівноваги споживача?

Задача 4. Функція корисності споживача U=3x+5y, дохід споживача – 30 грош. од., ціна товару Х рівна 5 грош. од., ціна товару У – 3 грош. од. Знайдіть оптимальний набір раціонального споживача.

Задача 5. Функція корисності споживача $U=x^2y^3z^2$. Дохід, який споживач витрачає на товари Х, У і *Z* рівний 21 грош. од. Ціна товару Х рівна 2 грош. од., ціна товару У рівна 3 грош. од., ціна товару Z – 2 грош. од. Яку кількість товарів Х, У і Z придбає раціональний споживач?

Задача 6. Гранична корисність блага х $MU_x=10–x$, а гранична корисність у $MU_y=20–2y$; ціна х рівна 1 грош. од., а ціна у – 2 грош. од. Бюджет споживача – 12 грош. од.. Як споживач розділить свій бюджет між благами Х і У.

Тема 5. ВИРОБНИЦТВО ЕКОНОМІЧНИХ БЛАГ. ВИТРАТИ ВИРОБНИЦТВА

План лекційного заняття

1. Поняття виробничої функції. Найважливіші параметри підприємства як мікроекономічної моделі.
2. Витрати виробництва в короткостроковому періоді.
3. Ізокванта. Гранична норма технологічного заміщення.
4. Раціональна поведінка виробника. Ізокоста. Оптимум товаровиробника.
5. Ефект масштабу виробництва. Постійна, спадна та зростаюча віддача від масштабу.
6. Витрати виробництва у довгостроковому періоді.

Питання для самоперевірки знань

1. Які фактори виробництва споживаються в процесі виробництва?
2. Дайте визначення виробничої функції.
3. Поясніть різницю між довгостроковим та короткостроковим періодами.
4. Дайте визначення сукупних, середніх і граничних витрат та аналогічних показників виручки.
5. Пояснить різницю між бухгалтерським та економічним прибутками.
6. Охарактеризуйте властивості виробничої функції з одним змінним ресурсом (аналітично, графічно).
7. У чому особливість виробничої функції з двома змінними факторами?

8. Поясніть економічний зміст поняття «гранична норма технологічного заміщення».

9. Дайте визначення ізокости.

10. Розкрийте поняття рівноваги виробника, поясніть, як вона досягається.

11. Охарактеризуйте правило найменших витрат.

12. Охарактеризуйте залежність показників TP_L, AP_L, MP_L на прикладі їх графіків.

13. Сформулюйте закон спадної віддачі.

14. Поясніть суть ефекту масштабу виробництва.

15. Дайте визначення витрат виробництва у короткостроковому періоді.

16. Представте графічно сукупні, постійні, змінні витрати.

17. Представте графічно середні сукупні, середні постійні, середні змінні та граничні витрати.

18. У чому полягає залежність і зв'язок між динамікою короткострокових та довгострокових витрат виробництва?

19. Поясніть формування довгострокових середніх витрат.

Практичне заняття

ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕОРЕТИЧНИХ ОСНОВ ВИРОБНИЦТВА ЕКОНОМІЧНИХ БЛАГ. ВИРІШЕННЯ ЗАДАЧ ЩОДО ВИТРАТ ВИРОБНИЦТВА.

1. Виробнича функція як економічна модель технології.
2. Виробнича функція з однією змінною.
3. Виробнича функція з двома змінними.
4. Рівновага виробника.
5. Економічний та бухгалтерський підходи до визначення витрат.
6. Криві довготермінових витрат та їх види.

Теми рефератів

1. Мотивація поведінки фірми.
2. Концепції витрат виробництва.
3. Показники діяльності сучасних підприємств.

Задачі для аудиторного розв'язання

Задача 1. Для випуску 346 виробів за робочий день фірма може застосувати такі варіанти технологічно ефективних способів виробництва:

Варіанти технології	А	Б	В	Г
L, од.	1	2	3	6
К, од.	6	3	2	1

Ціна одиниці праці 2 грош. од., ціна одиниці капіталу 3 грош. од.

а) Визначте економічно ефективний спосіб виробництва;

б) Чи зміниться вибір фірмою технології, якщо ціна одиниці капіталу знизиться до 1 грош. од.? Яку саме комбінацію праці і капіталу вибере фірма?

Задача 2. Виробнича функція $Q=L\sqrt{K}$. Витрати виробництва 90. Ціна одиниці праці рівна 2, капіталу – 6. Визначте: а) рівняння ізокости; б) рівноважну витрату ресурсів.

Задача 3. Виробнича функція Q=3L+5K. Витрати виробництва 60. Визначте комбінацію праці і капіталу, яка забезпечує найменші витрати виробництва, якщо:

а) ціна одиниці праці рівна 4, капіталу – 3;

б) ціна одиниці праці рівна 1, капіталу – 3.

Задача 4. Виробнича функція фірми: $Q=K^{3/4}L^{1/4}$. Ціна капіталу дорівнює 12 грош. од. Ціна праці – 4 грош. од. Яку кількість капіталу і праці повинно мати фірма для випуску 300 одиниць продукції?

Задача 5. Виробнича функція фірми, яка прагне виробляти 5 одиниць продукції за годину робочого часу за допомогою праці та капіталу, має вигляд: $Q=2{,}5L^{2/3}K^{1/3}$. Ціна одиниці капіталу становить 2 грош. од. за годину і вдвічі перевищує годинну ставку заробітної плати. а) Визначте аналітично комбінацію ресурсів, яка забезпечить фірмі мінімізацію витрат на заданий обсяг випуску; б) Побудуйте ізокванту та ізокосту і визначте графічно точку рівноваги фірми.

Задача 6. Витрати капіталу зросли з 50 одиниць до 60 одиниць, витрати праці з 500 до 600 одиниць. В результаті цього випуск продукції збільшився з 2000 до 2400. Виробнича функція однорідна. Який ступінь віддачі від масштабу?

Задача 7. Внаслідок збою у роботі комп'ютера фірми зникла необхідна інформація про її витрати. Відновіть решту даних поданої таблиці:

Q	AFC	VC	ATC	MC	TC	FC
0						
10			20			
20						
30				11	390	
40		420				
50	2		14			

Задача 8. Виробнича функція $Q = L\sqrt{K}$. Ціна праці рівна 12 грош. од., ціна капіталу – 6 грош. од.. Знайдіть: а) функцію мінімальних витрат; б) функцію середніх сукупних витрат в довгостроковому періоді; в) довгострокові середні сукупні витрати при обсязі виробництва 27.

Завдання для самостійної роботи

Визначте терміни і поняття

Виробництво, модель поведінки фірми, фактори виробництва, випуск, технологія, закон спадної продуктивності факторів виробництва, виробнича функція, технологічно ефективний спосіб виробництва, економічно ефективний спосіб виробництва, еластичність випуску по факторах виробництва, сукупний продукт, середній продукт, граничний продукт, сукупний дохід, середній дохід, граничний дохід, альтернативні витрати, економічні витрати, сукупні витрати, зовнішні витрати, внутрішні витрати, постійні витрати, змінні витрати, прибуток, нормальний прибуток, бухгалтерський прибуток, економічний прибуток, виробнича функція з одним змінним фактором, крива сукупного продукту, крива середнього продукту, крива граничного продукту, виробнича функція з двома змінними факторами, ізокванта, карта ізоквант, гранична норма технологічної заміни, ізокоста, карта ізокост, оптимум товаровиробника, лінія зростання (лінія експансії, траєкторія розвитку), ефект масштабу, постійний ефект масштабу, зростаючий ефект масштабу, спадний ефект масштабу, витрати виробництва в короткостроковому періоді, граничні витрати, середні сукупні витрати, середні постійні витрати, середні змінні витрати, крива скупних витрат, крива постійних витрат, крива змінних витрат, крива граничних витрат, крива середніх сукупних витрат, крива середніх змінних витрат, крива середніх постійних витрат, витрати виробництва в довгостроковому періоді, економія на масштабі, втрати на масштабі, довгострокова крива середніх витрат, крива довгострокових граничних витрат, мінімально ефективний розмір виробництва, природна монополія.

Визначте правильні і неправильні твердження. Обґрунтуйте свою точку зору

1. Всі технологічно ефективні способи виробництва є економічно ефективними.
2. Всі економічно ефективні способи виробництва водночас є і технологічно ефективними.
3. Виробнича функція визначає будь-який обсяг випуску для певних комбінацій вхідних ресурсів.
4. Закон спадної віддачі діє виключно у короткостроковому періоді.
5. Виробнича функція дозволяє визначити технологічно ефективний спосіб виробництва заданого обсягу продукції.
6. Економічні витрати включають зовнішні і внутрішні витрати.
7. Економічні витрати включають явні і неявні витрати.
8. Економічний прибуток відрізняється від бухгалтерського прибутку на величину неявних витрат.
9. Економічний прибуток обчислюється як різниця між сукупним виторгом і явними витратами, а бухгалтерський – як різниця між сукупним виторгом і сумою явних і неявних витрат.
10. Чим більший обсяг виробництва фірми, тим менші її постійні витрати.
11. У короткостроковому періоді спостерігається скорочення граничного продукту з розрахунку на одиницю фіксованого фактора виробництва.

12. Граничний продукт – це зміна обсягу випуску внаслідок нескінченно малої зміни обсягу залученого змінного виробничого ресурсу.

13. Для будь-якої виробничої функції характерний зростаючий граничний продукт.

14. Якщо граничний продукт стає від'ємною величиною, то сукупний обсяг виробництва фірми знижується.

15. Постійні витрати не змінюються зі зростанням обсягу виробництва.

16. Якщо фірма нічого не виробляє, її постійні витрати дорівнюють нулю.

17. Граничні витрати короткострокового періоду – це додаткові змінні витрати, пов'язані з випуском додаткової одиниці продукції.

18. Лінія експансії показує, як змінюється обсяг виробництва, якщо змінюється обсяг певного ресурсу.

19. Якщо співвідношення цін ресурсів дорівнює співвідношенню їх граничних продуктивностей, фірма виробляє за такої комбінації ресурсів, яка дозволяє мінімізувати витрати.

20. Якщо гранична норма технологічної заміни перевищує співвідношення PL/PK, то фірма з метою мінімізації витрат повинна зменшити кількість обох ресурсів.

21. Ізокванти ніколи не перетинаються.

22. Фірма мінімізує сукупні витрати і одночасно максимізує обсяг випуску, якщо $MP_K/P_K = MP_L/P_L$.

23. Крива AFC не набуває U-подібної форми.

24. Коли граничний продукт досягає максимуму, граничні витрати є мінімальними.

25. Середні сукупні та середні змінні витрати мінімізуються за умови їх рівності граничним витратам.

26. Середні постійні витрати набувають мінімального значення у точці перетину кривої AFC з кривою граничних витрат.

27. Криві граничних і середніх змінних витрат є дзеркальним відображенням кривих граничної і середньої продуктивності змінного фактора.

28. За умов постійного ефекту масштабу довгострокові середні витрати не змінюються.

29. U-подібна форма короткострокових кривих середніх витрат зумовлена законом спадної віддачі, а довгострокових кривих середніх витрат – змінним ефектом масштабу.

30. Довгострокові середні сукупні витрати визначають мінімальний ефективний розмір підприємства, структуру галузі та рівень розвитку конкуренції в ній.

Тести

1. Виробнича функція показує:

а) витрати, які забезпечують той чи інший обсяг випуску;

б) найбільш вигідний для фірми обсяг випуску за даних цін ресурсів;

в) максимальну кількість продукту, яку можна одержати, використовуючи різні сполучення заданих вхідних ресурсів;

г) мінімальну кількість продукції, яку можна одержати, використовуючи певну кількість ресурсів.

2. Технологічно ефективним є спосіб виробництва, який:

а) максимізує прибуток фірми;

б) максимізує обсяг випуску за використання точно визначеного обсягу ресурсів;

в) мінімізує витрати виробництва і одночасно максимізує прибуток фірми;

г) мінімізує збитки фірми.

3. Економічно ефективним є спосіб виробництва, який:

а) мінімізує альтернативну вартість всіх видів витрат в процесі виробництва заданого обсягу продукції;

б) дозволяє максимізувати економічний прибуток;

в) приваблює нові фірми до входження в галузь;

г) дозволяє досягти найвищої продуктивності праці.

4. Ізокванта – це:

а) крива, що характеризує різні комбінації двох ресурсів, використання яких забезпечує однаковий рівень виробничих витрат;

б) крива, що характеризує обсяг продукції, який отримує фірма, використовуючи даний обсяг ресурсів;

в) крива, що характеризує різні комбінації двох ресурсів, використання яких забезпечує однаковий обсяг випуску;

г) всі відповіді правильні.

5. У короткостроковому періоді:

а) усі витрати змінні;

б) усі витрати постійні;

в) один фактор – змінний, решта – постійні.

6. Ізокванта ілюструє:

а) криву загального обсягу продукту;

б) криву граничного продукту;

в) криву середнього продукту;

г) виробничу функцію;

д) правильної відповіді немає.

7. Будь-яка точка, яка знаходиться або на ізокванті, або на ізокості, означає:

а) суму витрат;

б) суму змінних витрат;

в) кількість виробленого продукту;

г) комбінацію фізичних обсягів ресурсів;

д) обсяг продукту у грошовій формі.

8. Ізокоста – це лінія:

а) незмінних витрат, яка показує всі можливі комбінації праці і капіталу, які фірма може придбати за даного рівня витрат;

б) незмінних цін, яка включає всі можливі комбінації праці і капіталу за умови однакових цін факторів виробництва;

в) однакового продукту, яка включає всі можливі комбінації праці і капіталу, що забезпечують один і той самий рівень випуску;

г) всі відповіді неправильні.

9. Ізокосту можна описати рівнянням:

а) $P_K \times L + P_L \times K = TC$;

б) $P_L \times L + P_K \times K = Q$;

в) $K = TC/P_K - (P_L/P_K) \times L$;

г) $L = TC/P_L + (P_K/P_L) \times K$.

10. Фірма мінімізує витрати виробництва заданого обсягу продукції у точці дотику:

а) ізокости та найнижчої з можливих ізоквант;

б) ізокости та найвищої з можливих ізоквант;

в) ізокванти та найнижчої з можливих ізокост;

г) ізокванти та найвищої з можливих ізокост.

11. Фірма максимізує обсяг виробництва за певного рівня витрат у точці дотику:

а) ізокости та найнижчої з можливих ізоквант;

б) ізокости та найвищої з можливих ізоквант;

в) ізокванта та найнижчої з можливих ізокост;

г) ізокванта та найвищої з можливих ізокост.

12. Граничні витрати визначаються як:

а) додаткові витрати при використанні додаткової одиниці змінного фактора;

б) додаткові витрати при виробництві додаткової одиниці продукції;

в) додаткові витрати при зміні фіксованого фактора;

г) додаткові витрати, які виникають, коли випуск підіймається вище від нуля.

13. Якщо MC > AVC, то:

а) MC мають зростати із зростанням обсягу виробництва;

б) ATC мають зростати із зростанням обсягу виробництва;

в) AFC мають зростати із зростанням обсягу виробництва;

г) AVC мають зменшуватися із зростанням обсягу виробництва.

14. Яка з кривих ніколи не набуває U – подібного вигляду?

а) AVC;

б) MC;

в) AFC;

г) LAC.

15. Зв'язок між граничними і середніми сукупними витратами є таким:

а) зміна МС не впливає на динаміку АТС;

б) якщо АТС перевищують МС, то МС зростають;

в) якщо МС знижуються, то АТС можуть як зростати, так і знижуватись;

г) якщо МС менші за АТС, то АТС повинні знижуватись.

16. Виберіть найбільш точне визначення економічного прибутку:

а) мінімальний прибуток, необхідний для утримання фірми в межах даного виду діяльності;

б) прибуток, який отримує типова фірма галузі;

в) прибуток, який фірма отримує в нормальних умовах її функціонування;

г) прибуток, який отримує фірма, якщо її сукупний виторг перевищує суму явних і неявних витрат.

17. Зростаючий ефект масштабу має місце, коли:

а) темп зростання обсягів виробництва перевищує темп зростання обсягів залучених ресурсів;

б) темп зростання обсягів виробництва є таким, як і темп зростання обсягів залучених ресурсів;

в) темп зростання обсягів залучених ресурсів перевищує темп зростання обсягів виробництва;

г) темп зростання обсягів виробництва не пов'язаний зі зростанням обсягів залучених ресурсів.

18. Дія спадного ефекту масштабу означає, що:

а) обсяги ресурсів зростають повільніше, ніж обсяги виробленої продукції;

б) обсяги ресурсів зростають швидше, ніж обсяги виробленої продукції;

в) темпи зростання обсягів ресурсів і продукції однакові;

г) зростання не відбувається.

19. Яку форму має крива довгострокових сукупних витрат?

а) форму гіперболи;

б) форму параболи;

в) ламаної кривої;

г) прямої лінії

20. Траєкторія розвитку фірми:

а) ілюструє комбінації праці і капіталу, які обирає фірма, мінімізуючи витрати кожного з можливих рівнів випуску у довгостроковому періоді;

б) показує залежність обсягів виробництва від цін праці і капіталу у довгостроковому періоді;

в) ілюструє наявність спадного ефекту масштабу;

г) ілюструє наявність зростаючого ефекту масштабу.

Задачі для самостійного розв'язання

Задача 1. Фермерське господарство має намір виростити і зібрати 500 т картоплі за сезон. Йому запропоновано декілька технологічних проектів виробництва бажаної кількості:

Проекти	Кількість техніки, од.	Кількість робітників, осіб	Кількість добрив, т	Кількість землі, га
А	3	10	14	5
Б	1	20	19	3
В	3	10	25	3
Г	4	10	25	5

1) Визначте технологічно ефективні способи виробництва;

2) Визначте економічно ефективний спосіб виробництва, якщо ціна одиниці праці становить 10 грош. од., одиниці техніки – 50 грош. од., одиниці добрив – 3 грош.. од., одиниці землі – 20 грош. од.

Задача 2. У короткостроковому періоді фірма може змінювати використання трудових ресурсів (L), але не може вплинути на величину використовуваного капіталу (K=const). У таблиці показано, як змінюється випуск продукції (TP) внаслідок зміни обсягів праці (L).

L, чол.	TP, од.	MP_L, од. / люд.	AP_L, од. / люд.
0	0		
1	35		
2	80		
3	122		
4	156		
5	177		
6	180		

а) Визначте граничний продукт праці (MP_L) і середній продукт праці (AP_L). б) Побудуйте криві MP_L і AP_L, TP; в) Визначте оптимальний рівень використання праці.

Задача 3. Фірма збільшує обсяги виробництва продукції у короткостроковому періоді. Заповніть пропуски у наведеній таблиці, обрахувавши величини всіх видів продуктів:

L, люд.-год.	TP_L, од.	MP_L,од.	AP_L, од.
3			30
4		20	

5	130		
6		5	
7			19,5

Задача 4. Припустимо, що Ви маєте намір відкрити мале підприємство з виробництва столярних виробів. Придбання устаткування обійдеться у 50 тис. грош. од., які за альтернативного використання могли б щорічно давати 5000 грош. од. доходу. Устаткування розраховане на 10 років роботи. Найм робітників обійдеться у 2100 грош. од. щомісяця, річна орендна плата становитиме 4000 грош. од., а на закупівлю сировини, матеріалів, електроенергії потрібно 15000 грош. од. на рік. За Вашими підрахунками, сукупний річний виторг становитиме 69300 грош. од. На аналогічному підприємстві Вам пропонували зайняти вакантну посаду менеджера з річною платнею 4200 грош. од.

Обчисліть величини річних бухгалтерського і економічного прибутків малого підприємства.

Задача 5. Заповніть таблицю:

Кількість од. ресурсу (L)	Загальний продукт (TP)	Граничний продукт (MP)	Середній продукт (AP)
1	4	4	
2	7		
3		8	
4		1	
5			3,2

Задача 6. Заповніть пропуски в наведеній таблиці даних виробництва.

K, машино-год.	L, люд.-год.	Q, од.	AP_L, од.	MP_L, од.
8	3	33		
8	4		9	
8	5			4
8	6		7,5	5

Задача 7. Надані наступні дані про обсяги використання факторів K, L та обсягу випуску Q:

Варіанти	K	L	Q
А	80	40	400
Б	120	60	800
В	240	120	1600
Г	360	180	1720

Визначте характер віддачі від масштабу при переході від способу виробництва А до способу Б, від Б до В, від В до Г. Намалюйте карту ізоквант.

Задача 8. Дмитро працював менеджером у державній друкарні і отримував 24 тис. грош. од. заробітної плати на рік, але вирішив заснувати власну друкарню. Річна оренда приміщення обійшлася йому у 32 тис. грош. од., оренда обладнання – 64 тис. грош. од. Для оплати ліцензії він був змушений зняти 1000 грош. од. з власного строкового рахунку в «Приватбанку» у 20 тис. грош. од., на які нараховувалось 20% річних. Витрати на сировину та матеріали становили 10 тис. грош. од. на рік. Очікуваний річний виторг від надання друкарських послуг становить 200 тис. грош. од. Визначте величини бухгалтерського та економічного прибутків підприємця і поясніть, чи було доцільним його рішення щодо заснування власного бізнесу.

Задача 9. Фірма працює за технологією, що має виробничу функцію $Q=K^{½}L^{½}$. Ціна одиниці праці = 1 грош. од., ціна капіталу = 4 грош. од. Яка кількість ресурсів необхідна для виробництва 400 од. продукції?

Задача 10. Відома залежність загальних витрат (TC, грн.) від випуску продукції (Q, шт.):

Q	TC	FC	VC	MC	ATC	AFC	AVC
0	8						
1	16						
2	20						
3	28						
4	40						

Розрахуйте постійні витрати (FC), змінні витрати (VC), граничні витрати (MC), середні загальні витрати (ATC), середні постійні витрати (AFC), середні змінні витрати (AVC).

Задача 11. Заповніть таблицю:

Q, од.	TC, грош. од..	VC, грош. од.	FC, грош. од.	MC, грош. од.	ATC, грош. од.	AVC, грош. од.	AFC, грош. од.
2	50						
3				20			
4		75					
5			10			17	
6				5			

Задача 12. Менеджер загубив звітність щодо витрат фірми. Його колеги спільними зусиллями змогли відновити лише декілька цифр. Але вам для аналізу діяльності фірми потрібні всі дані. Спробуйте їх обрахувати:

Q,од.	FC, грош. од.	AFC, грош. од.	AVC, грош. од.	VC, грош. од.	ATC, грош. од.	MC, грош. од.	TC, грош. од.
0							

20					40		
40						16	
60							1920
80			30,25				
100		4			37,8		

Тема 6. ТЕОРІЇ РИНКОВИХ СТРУКТУР

План лекційного заняття

1. Фірма як досконалий конкурент.
2. Стратегія фірми в умовах монополії.
3. Фірма на ринках монополістичної конкуренції і олігополії.

Питання для самоперевірки знань

1. Охарактеризуйте особливості ринку досконалої конкуренції.
2. Який вигляд мають графіки попиту та сукупного доходу для окремої конкурентної фірми.
3. Представте графічне зображення граничного, середнього, сукупного доходу.
4. Назвіть умову максимізації прибутку для конкурентної фірми.
5. Наведіть умови беззбитковості, мінімізації збитків шляхом виробництва та закриття конкурентної фірми.
6. Яка умова рівноваги конкурентної фірми в довготерміновому періоді?
7. Охарактеризуйте особливості монопольного ринку.
8. Який вигляд має крива попиту монополії?
9. Чи має монополія криву пропозиції?
10. Охарактеризуйте вплив на поведінку монополіста цінової еластичності попиту.
11. Назвіть умову максимізації прибутку для монополії.
12. Дайте характеристику рівноваги фірми-монополіста у довгостроковому періоді.
13. Що таке цінова дискримінація? Назвіть та охарактеризуйте види цінової дискримінації.
14. Визначте особливості ринку монополістичної конкуренції.
15. Якою буде еластичність попиту на продукцію фірми в умовах монополістичної конкуренції?
16. Назвіть і поясніть сутність методів нецінової конкуренції.
17. Охарактеризуйте довгострокову рівновагу в умовах монополістичної конкуренції.
18. Охарактеризуйте ознаки олігополістичного ринку.
19. Назвіть і поясніть основні моделі рівноваги олігополії
20. Поясніть метод ціноутворення, зумовлений таємним зговором.
21. Поясніть відносну стабільність цін на олігополістичному ринку за допомогою «ламаної кривої попиту».

22. Поясніть метод ціноутворення за принципом «витрати плюс».

Практичне заняття

ДОСЛІДЖЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ФІРМИ В РІЗНИХ РИНКОВИХ СТРУКТУРАХ

1. Поведінка конкурентної фірми у короткостроковому та довгостроковому періоді.
2. Максимізація прибутку фірми-монополіста.
3. Цінова дискримінація: поняття, умови, різновиди.
4. Рівновага на монополістичному ринку в короткостроковому та довгостроковому періоді.
5. Особливості поведінки олігополіста. Моделі рівноваги олігополії.

Теми рефератів

1. Модель монопсонії.
2. Моделі олігополістичного ціноутворення.

Задачі для аудиторного розв'язання

Задача 1. Ціна продукції фірми – досконалого конкурента рівна 12. Витрати фірми рівні $12 + 2Q^2$. Визначте:

а) рівноважний обсяг виробництва та максимальний прибуток;

б) при яких обсягах виробництва фірма несе збитки?

Задача 2. Витрати конкурентної фірми рівні $16–Q+Q^2$. При яких цінах на продукцію вона має прибуток?

Задача 3. Витрати конкурентної фірми рівні $20+15Q–2Q^2+Q^3$, де Q – обсяг виробництва. Визначте:

а) при яких цінах на продукцію фірмі доцільно продовжувати виробництво?

б) чому рівна ціна пропозиції при обсязі виробництва 4?

Задача 4. Змінні витрати конкурентної фірми задаються формулою $4Q-Q^2+Q^3$. Визначте:

а) при яких цінах на продукцію фірмі доцільно продовжувати виробництво?

б) чому дорівнює рівноважний обсяг виробництва та максимальний прибуток, якщо ціна рівна 25, а постійні витрати рівні 15?

Задача 5. На ринку досконалої конкуренції діють фірми, які мають однакові загальні витрати, що описуються функцією: $TC=0,1Q^3–4Q^2+xQ$. Попит на продукцію галузі заданий рівнянням: $Qd=680–5P$. Відомо, що в майбутньому в галузі залишиться 24 фірми.

Визначити параметр x.

Задача 6. Функція сукупних витрат монополії: $TC=3/2Q^2+54$. Функція попиту на продукцію монополії $P=36–0,5Q$.

Визначте: 1) обсяг виробництва, за якого монополія максимізує прибуток; 2) величину максимального прибутку.

Задача 7. Фірма монополізувала випуск дитячих самокатів. Позиції фірми представлені такими даними: граничний дохід дорівнює $1000–20Q$; загальний дохід $1000Q–10Q^2$; граничні витрати $100+10Q$, де Q – обсяг випуску; P – ціна одиниці товару.

Визначити, скільки дитячих самокатів буде продано й за якою ціною, якщо: а) фірма функціонує як проста монополія; б) галузь (фірма) функціонує в умовах досконалої конкуренції.

Задача 8. Студент та бізнесмен, опинившись поряд в одному літаку авіакомпанії, несподівано з'ясували, що перший заплатив за квиток майже вдвічі менше, ніж другий.

Визначте:

а) обсяги пасажирських перевезень авіакомпанії (тис. чол.), ціни квитків (у сотнях грн.) для цих двох категорій пасажирів, якщо попит студентів описується рівнянням: $Q_1^d=10–2P_1$, а попит бізнесменів: $Q_2^d=30–3P_2$ сукупні витрати авіакомпанії становлять: $TC=20+2Q$;

б) величину економічного прибутку авіакомпанії за умов здійснення нею політики цінової дискримінації;

в) якими були б обсяги перевезень, ціна квитка та економічний прибуток компанії, якби вона не мала можливості здійснювати політику цінової дискримінації?

Завдання для самостійної роботи
Визначте терміни і поняття

Ринкова структура, конкурентність, конкурентний ринок, конкурентна фірма, ціноотримувач, крива попиту конкурентної фірми, функція виторгу конкурентної фірми, модель TRTC, модель MRMC, оптимальний обсяг випуску, економічний прибуток, умова максимізації прибутку конкурентної фірми, умова прибутковості, умова беззбитковості, умова мінімізації збитків шляхом виробництва, умова мінімізації збитків шляхом тимчасового припинення виробництва, точка закриття, крива пропозиції конкурентної фірми, виробничий надлишок, довгострокова рівновага конкурентної фірми, парадокс прибутку, монополія, монопсонія, вхідні бар'єри, коефіцієнт концентрації, індекс ринкової концентрації Гіршмана-Герфіндаля, монопольна влада, ціноутворювач, індекс Лернера, монопольна ціна, крива попиту монополії, функція виторгу монополії, крива граничного виторгу монополії, ефект обсягу, ефект ціни, точка Курно, точка короткострокової рівноваги монополіста, умова прибутковості монополії, умова беззбитковості монополії, умова закриття монополії, рівновага фірми-монополіста в довгостроковому періоді, монопсонічна влада, цінова дискримінація, цінова дискримінація першого

ступеня, цінова дискримінація другого ступеня, цінова дискримінація третього ступеня, міжчасова цінова дискримінація, стратегія двокомпонентного тарифу, монополістична конкуренція, модель Чемберліна, диференціація продукції, короткострокова рівновага монополістично конкурентної фірми, довгострокова рівновага монополістично конкурентної фірми, олігополія, дуополія, олігополістичний взаємозв'язок, стратегічна поведінка, домінуюча стратегія, не домінуюча стратегія, стратегія максиміну, теорія ігор, кооперативна гра, некооперативна гра, дилема ув'язнених, рівновага Неша, модель Курно, крива реакції, рівновага Курно, модель Бертрана, модель Штакельберга, модель дуополії з диференційованою продукцією, модель домінуючої фірми (квазімонополії), цінова війна, модель «ламаної кривої попиту», «дилема олігополістів», картель, таємні угоди, модель «лідерства в цінах», модель ціноутворення «витрати плюс».

Визначте правильні і неправильні твердження. Обґрунтуйте свою точку зору

1. Характерною особливістю ринку досконалої конкуренції є наявність великої кількості різноманітних товарів.

2. На досконало конкурентному ринку окремий продавець не може вплинути на ринкову ціну, як би він не намагався змінити випуск продукції чи знизити ціну на власну продукцію.

3. Для конкурентної фірми граничний виторг завжди дорівнює ціні.

4. Якщо у короткостроковому періоді за всіх рівнів виробництва сукупні витрати конкурентної фірми перевищують її сукупний виторг, фірмі доцільно припинити випуск продукції.

5. Конкурентна фірма виробляє оптимальний обсяг продукції, якщо її граничні витрати дорівнюють ринковій ціні товару.

6.Точками критичного обсягу випуску є точки беззбитковості і точка закриття.

7. Якщо ринкова ціна встановлюється на рівні мінімуму середніх змінних витрат конкурентної фірми, їй абсолютно байдуже – працювати далі чи припинити виробництво.

8. Метою фірми є максимізація економічного прибутку на одиницю продукції.

9. Рівність P=LMC є умовою оптимізації обсягу виробництва конкурентної фірми у довгостроковому періоді.

10. Якщо фірми галузі отримують лише нормальний прибуток і жодна не має стимулу залишити ринок, так само як нові фірми не мають стимулу до входження в галузь, має місце довгострокова конкурентна рівновага.

11. Якщо за будь-якого обсягу випуску середній виторг фірми перевищує її граничний виторг, то фірма є недосконалим конкурентом.

12. Якщо конкурентна фірма і монополія збільшать обсяг випуску на одну й ту саму величину, то за інших рівних умов їх сукупний виторг зміниться однаково, і за наявності споживчого попиту може зростати нескінченно.

13. Монополія завжди обирає обсяг випуску в межах еластичного відрізку кривої попиту.

14. Оскільки монополія – єдиний виробник в галузі, для неї не існує ситуацій збитковості і закриття.

15. Єдиною умовою застосування цінової дискримінації є можливість виділити групи покупців з різною еластичністю попиту.

16. Спільним для ринків чистої монополії і досконалої конкуренції є те, що це ідеальні ринкові структури, які в реальній економіці практично не зустрічаються.

17. Монополія не має кривої пропозиції, оскільки може продавати один і той самий обсяг продукції за різними цінами або різні обсяги за однією ціною залежно від ринкового попиту.

18. Крива попиту на продукцію фірми-монополіста є кривою ринкового попиту.

19. У довгостроковому періоді монополіст виробляє обсяг, який мінімізує довгострокові середні витрати.

20. Якщо виробництво будь-якого обсягу продукції однією фірмою обходиться дешевше, ніж його виробництво кількома фірмами, галузь є природною монополією.

21. Монополістична конкуренція – це ринкова структура, в якій велике число невеликих фірм виробляють однорідну продукцію, яка не має близьких замінників.

22. Монополістична конкуренція поєднує значний розвиток конкуренції з незначною монопольною владою.

23. Монополістичний конкурент визначає обсяг випуску за правилом P=MC.

24. Фірми за умов монополістичної конкуренції віддають перевагу нецінові конкуренції над ціновою.

25. У довгостроковому періоді на ринках з монополістичною конкуренцією встановлюються монопольні ціни (P>MC), але фірми не отримують монопольних прибутків.

26. Рішення одного олігополіста відносно ціни або обсягу виробництва не може суттєво вплинути на прибутки інших фірм галузі.

27. Стратегічним показником для фірм у моделі Курно є ціни, у моделі Бертрана – обсяги випуску.

28. У моделі Штакельберга фірма, яка першою встановлює обсяг виробництва, має перевагу.

29. Рівновага Бертрана завжди призводить до встановлення конкурентної ціни.

30. Олігополістична взаємозалежність фірм на ринку призводить до того, що одна з фірм стає домінуючою й ігнорує інтереси інших.

Тести

1. Попит на продукцію конкурентної фірми є:

а) абсолютно еластичним;

б) абсолютно нееластичним;
в) еластичним;
г) нееластичним.

2. Крива попиту на продукцію конкурентної фірми співпадає з:
а) кривою сукупного та граничного виторгу
б) кривою граничного та середнього виторгу;
в) кривою сукупного та середнього виторгу;
г) кривою граничних витрат.

3. Конкурентна фірма максимізуватиме прибуток або мінімізуватиме збитки, виробляючи обсяг продукції, для якого:
а) ціна дорівнює середнім сукупним витратам;
б) ціна дорівнює граничним витратам;
в) граничний виторг дорівнює середнім змінним витратам;
г) граничний виторг дорівнює середнім сукупним витратам.

4. Граничний виторг конкурентної фірми зі зростанням обсягу продажу:
а) зростає;
б) зменшується;
в) не змінюється;
г) зменшується швидше за ціну.

5. У короткостроковому періоді конкурентна фірма припинить виробництво, коли з'ясується, що:
а) збитки перевищують величину постійних витрат фірми;
б) збитки перевищують величину змінних витрат фірми;
в) збитки перевищують величину сукупних витрат фірми;
г) фірма не отримує економічного прибутку.

6. Конкурентна фірма досягає точки беззбитковості, якщо:
а) ціна дорівнює мінімуму її середніх сукупних витрат;
б) сукупні витрати перевищують сукупний виторг;
в) граничний виторг дорівнює середнім змінним витратам;
г) правильні відповіді а) і б).

7. Короткострокова крива пропозиції конкурентної фірми співпадає з кривою:
а) середніх сукупних витрат праворуч від кривої граничних витрат;
б) середніх сукупних витрат ліворуч від кривої граничних витрат;
в) граничних витрат вище мінімуму кривої середніх змінних витрат;
г) граничних витрат вище мінімуму кривої середніх сукупних витрат.

8. Фірми на досконало конкурентному ринку:

а) у довгостроковому періоді неминуче стають збитковими внаслідок надто жорсткої конкуренції;

б) у довгостроковому періоді завжди отримують економічний прибуток за наявності стабільного споживчого попиту;

в) у короткостроковому періоді можуть отримувати як економічні прибутки, так і збитки, але у довгостроковому вони отримують лише нормальний прибуток;

г) у довгостроковому періоді можуть отримати економічний прибуток, короткостроковий період для цього є недостатнім.

9. Стан довгострокової рівноваги конкурентної фірми характеризується рівністю:

а) P = AC= min MC;

б) P = MC = AVC;

в) P = min AC = MC;

г) P = ATC =AVC.

10. Крива попиту, з якою має справу чистий монополіст:

а) менш еластична, ніж крива попиту для однієї абсолютно конкурентної фірми;

б) більш еластична, ніж крива попиту для одної абсолютно конкурентної фірми;

в) має таку саму еластичність, як і крива попиту для одної абсолютно конкурентної фірми;

г) може бути більш або менш еластична, ніж крива для одної абсолютно конкурентної фірми, залежно від форми її кривих граничних витрат.

11. За умов недосконалої конкуренції, в тому числі чистої монополії:

а) крива попиту на продукцію фірми співпадає з кривою граничного виторгу;

б) граничний виторг дорівнює ціні за всіх обсягів випуску;

в) крива сукупного виторгу є нелінійною, опуклою вгору;

г) крива попиту на продукцію фірми є горизонтальною прямою.

12. Монополіст, який максимізує прибуток, завжди вибирає такий рівень виробництва, щоб попит на його продукцію був при цьому:

а) нееластичним або одиничної еластичності;

б) еластичним або одиничної еластичності;

в) одиничної еластичності;

г) будь-яким.

13. Фірма-монополіст:

а) ніколи не зазнає збитків, оскільки має ринкову владу;

б) може виробляти будь-який обсяг продукції і продавати її за будь-якою ціною;

в) встановлює на свою продукцію найвищу ціну з можливих;

г) з врахуванням кривої ринкового попиту визначає комбінацію обсягу випуску та ціни, що забезпечує максимізацію прибутку.

14. Монополія максимізуватиме прибуток або мінімізуватиме збитки, виробляючи обсяг продукції, для якого:

а) ціна дорівнює мінімуму середніх сукупних витрат;

б) граничний виторг дорівнює середнім сукупним витратам;

в) граничний виторг дорівнює граничним витратам;

г) граничний виторг дорівнює середнім змінним витратам.

15. Якщо граничний виторг монополії дорівнює нулю, то:

а) економічний прибуток є максимальним;

б) сукупний виторг монополії є максимальним;

в) цінова еластичність попиту на продукцію монополії більша 1;

г) правильні відповіді б) і в).

16. Крива пропозиції монополії:

а) співпадає з відрізком короткострокової кривої граничних витрат вище мінімуму AVC;

б) співпадає з відрізком довгострокової кривої граничних витрат вище мінімуму LAC;

в) співпадає з відрізком короткострокової кривої граничних витрат вище мінімуму ATC;

г) відсутня, монополія не має кривої пропозиції.

17. У довгостроковому періоді монополіст, на відміну від конкурентної фірми:

а) не може змінити розміри свого підприємства;

б) не може вийти з галузі;

в) не зацікавлений у зміні розмірів підприємства;

г) захищений від конкуренції нових фірм, що прагнуть увійти в галузь.

18. Цінова дискримінація – це:

а) підвищення ціни на товар вищої якості;

б) продаж одного й того самого товару різним покупцям за різними цінами;

в) встановлення різних цін на різні товари, що випускає фірма;

г) підвищення фірмою цін на модні або престижні товари.

19. В якому випадку має місце цінова дискримінація?

а) продавець на ринку продав апельсини респектабельному молодику по 20 гр. од. за кг, а скромно одягненій бабусі – по 15 гр. од. за кг;

б) пшеничний хліб коштує дорожче, ніж житній;

в) індійський чай продається за більш високою ціною, ніж грузинський;

г) продавець на ринку продає апельсини по 30 гр. од. за кг, а яблука – по 15 гр. од. за кг.

20. Якщо адвокатська контора не встановлює фіксованих цін на свої послуги, а адвокат сам вирішує, яку ціну призначити для кожного клієнта, то фірма практикує:

а) цінову дискримінацію першого ступеня;

б) цінову дискримінацію другого ступеня;

в) цінову дискримінацію третього ступеня;

г) стратегію двокомпонентного тарифу.

21. Під час передсвяткового розпродажу продавець надає 10% знижку на пляшку вина, якщо ви купуєте від 5 до 10 пляшок, і 20% знижку – якщо ви купуєте більше 10 пляшок. Продавець практикує:

а) цінову дискримінацію першого ступеня;

б) цінову дискримінацію другого ступеня;

в) цінову дискримінацію третього ступеня;

г) стратегію ціноутворення у пікові періоди.

22. Прикладом цінової дискримінації третього ступеня є:

а) оплата послуг телефонної компанії, яка складається з абонентської плати та додаткової плати за кожну міжміську розмову;

б) призначення ціни страхового полісу залежно від стану здоров'я клієнта;

в) продаж вівсяних пластівців за різними цінами на оптовому та роздрібному ринках;

г) продаж залізничних квитків дітям, студентам та пенсіонерам за нижчими цінами, ніж решті пасажирів.

23. Для фірми за умов монополістичної конкуренції у короткостроковому періоді в точці випуску продукції, що максимізує прибуток:

а) граничні витрати дорівнюють ціні;

б) граничні витрати перевищують ціну;

в) ціна перевищує граничні витрати;

г) гранична виручка перевищує ціну.

24. Модель монополістичної конкуренції характеризується тим, що:

а) крива попиту на продукцію фірми співпадає з кривою граничного виторгу;

б) граничний виторг дорівнює ціні за всіх обсягів випуску;

в) крива попиту на продукцію фірми є спадною;

г) крива попиту на продукцію фірми є горизонтальною прямою.

25. Довгострокова рівновага на ринку монополістичної конкуренції означає, що:

а) ціна встановлюється на рівні мінімуму довгострокових середніх витрат;

б) фірми не отримують економічного прибутку;

в) ціна дорівнює граничним витратам;

г) усі виробничі потужності задіяні.

26. На відміну від конкурентної фірми, монополістичний конкурент:

а) визначає оптимальний обсяг випуску за правилом MR=MC;

б) визначає комбінацію обсягу випуску та ціни, що забезпечує максимізацію економічного прибутку;

в) у довгостроковому періоді отримує лише нормальний прибуток;

г) у короткостроковому періоді припинить виробництво, якщо TR<VC.

27. Функція реакції у моделі Курно:

а) визначає обсяг випуску одного дуополіста за кожного заданого обсягу виробництва іншого;

б) визначає ціну продукції одного дуополіста за кожного заданого рівня ціни, встановленої іншим;

в) визначає обсяг випуску одного дуополіста за кожного заданого рівня ціни, встановленої іншим;

г) визначає ціну продукції одного дуополіста за кожного заданого обсягу виробництва іншого.

28. На відміну від моделі дуополії Курно, у моделі Бертрана:

а) обидві фірми одержують нульовий економічний прибуток;

б) крива реакції визначає ціну продукції одного олігополіста за кожного заданого рівня ціни, встановленої іншим;

в) кожна фірма у стані рівноваги виробляє більше продукції за нижчою ціною;

г) всі відповіді правильні.

29. Функція реакції у моделі Бертрана:

а) визначає обсяг випуску одного олігополіста за кожного заданого обсягу виробництва іншого;

б) визначає ціну продукції одного олігополіста за кожного заданого рівня ціни, встановленої іншим;

в) визначає обсяг випуску одного олігополіста за кожного заданого рівня ціни, встановленої іншим;

г) визначає ціну продукції одного олігополіста за кожного заданого обсягу виробництва іншого.

30. Модель Штакельберга:

а) є модифікацією моделі дуополії Курно;

б) є моделлю лідерства за обсягами;

в) передбачає, що фірма-лідер обирає обсяг випуску, який максимізує її власний прибуток, й ігнорує свою функцію реакції;

г) всі відповіді правильні.

Задачі для самостійного розв'язання

Задача 1. Фірма функціонує в умовах досконалої конкуренції, де ринкова ціна складає 25 грош. од. Функція загальних витрат на виробництво цієї фірми має вигляд: $TC=5Q^3–20Q^2+25Q+30$.

Визначте, який обсяг необхідно виробляти, щоб отримати максимальний прибуток? Якою буде величина цього прибутку? За якої ціни на продукцію фірма призупинить виробництво? Проілюструйте свої відповіді за допомогою графіків.

Задача 2. У галузі працює 10 фірм, загальні витрати яких характеризуються функцією: $TC(Q)=8Q–4Q^2+Q^3$. Який загальний обсяг продукції будуть пропонувати фірми на ринок у довгостроковому періоді в умовах рівноваги?

Задача 3. Фірма має функцію витрат, що задана функцією TC(Q)=50Q2+5000. Яка крива пропозиції фірми?

Задача 4. На ринку досконалої конкуренції, де галузевий попит характеризується функцією: Qd=106–P, встановилася довгострокова рівновага.

Визначте:

а) Скільки фірм працює в галузі і яким є обсяг випуску продукції окремої фірми, якщо відомо, що у всіх фірм галузі однакова функція загальних витрат: $TC = Q^3–4Q^2 + 10Q$. Проілюструйте свою відповідь графічно.

б) Чи отримує окрема фірма економічний прибуток?

в) Чи можуть нові фірми увійти на цей ринок?

г) Що повинна зробити фірма, яка працює на цьому ринку, коли ринкова ціна рівноваги становитиме 5 грош. од. за одиницю. Проілюструйте цю ситуацію графічно.

Задача 5. Функція витрат монополіста має вигляд: $TC=40+Q^2$. Функція попиту на продукцію монополії $Q =40–P$.

Визначте: а) кількість товару, яку буде виробляти монополіст, щоб максимізувати прибуток; б) величину максимального прибутку; в) відповіді проілюструйте графічно.

Задача 6. Виробництво стільців у місті монополізовано однією фірмою. Яку ціну призначить компанія, якщо її загальні витрати з виробництва стільців визначаються функцією TC(Q)=20Q, а еластичність попиту за ціною дорівнює – 2?

Задача 7. На ринку чистої монополії попит заданий функцією Qd=84–P, а функція загальних витрат $TC(Q)=Q^2$. Визначте максимальний прибуток монополіста.

Задача 8. Фірма працює на ринку недосконалої конкуренції. Функція попиту на товар має вигляд Qd=360–4P. Витрати на виробництво товару описуються формулою $TC=55+Q^2$, де Q – обсяг виробництва товар в штуках. Необхідно: а) записати функції граничного доходу і граничних витрат; б) визначити рівноважний випуск; в) визначити монопольну ціну.

Задача 9. Припустимо, що крива попиту на продукцію фірми-монополіста описується рівнянням: Qd=240–4P, де Qd – обсяг попиту, P – ціна за одиницю продукції. Середні змінні витрати (AVC) монополіста є постійними. Еластичність попиту за ціною (Ed) у точці, в якій монополіст максимізує прибуток, дорівнює –2. Середні постійні витрати при випуску 10 одиниць продукції (AFC) становлять: AFC_{10} =120.

Визначте:

а) величину ціни, яку призначить на свою продукцію фірма-монополіст;

б) який обсяг продукції буде випускати монополіст?

в) величину граничних витрат (MC);

г) величину середніх змінних витрат (AVC);

д) величину постійних витрат (FC);

е) величину прибутку фірми.

Відповіді проілюструйте відповідними графіками.

Тема 7. МАКРОЕКОНОМІЧНІ ПОКАЗНИКИ В СИСТЕМІ НАЦІОНАЛЬНИХ РАХУНКІВ

План лекційного заняття

1. Система національних рахунків як міжнародний стандарт макроекономічного рахівництва.
2. Основні макроекономічні показники. Методи розрахунку ВВП.
3. Номінальний і реальний ВВП. Дефлятор ВВП.
4. Індекс Ласпейреса. Індекс Пааше. Індекс Фішера.

Питання для самоперевірки знань

1. Що являє собою система національних рахунків (СНР)?
2. Дайте визначення основних категорій СНР: інституційної одиниці, сектора, економічної операції, рахунка, доданої вартості.
3. Які основні типи класифікацій використовуються в СНР?
4. Які сектори економіки виділяє СНР?
5. Назвіть основні макроекономічні показники, що розраховуються в СНР.
6. Дайте характеристику основних методів розрахунку ВВП.

7. Чим відрізняються між собою ВВП і ВНП?

8. Для чого і як обчислюють ЧНП і НД?

9. Як обчислюють показники особистого доходу і доходу кінцевого використання?

10. Що таке поточні трансферти і яким чином вони впливають на величину основних макроекономічних показників?

11. У чому полягає різниця між номінальним і реальним ВВП?

12. Як обчислюють реальний обсяг ВВП?

13. Що показує дефлятор ВВП? Як розраховують дефлятор ВВП?

14. Що показує індекс споживчих цін?

15. Порівняйте індекси Ласпейреса, Пааше та Фішера. У чому полягає різниця між індексом споживчих цін та дефлятором?

Практичне заняття

АНАЛІЗ МАКРОЕКОНОМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ В СИСТЕМІ НАЦІОНАЛЬНИХ РАХУНКІВ

1. Показники обсягу національного виробництва.
2. ВВП та методи його обчислення.
3. Номінальні та реальні макроекономічні показники.
4. Показники рівня цін. Індекси цін.

Теми рефератів

1. Індекс людського розвитку (ІЛР).
2. Індекс економічної свободи (ІЕС).
3. Рівень глобалізації (РГ).
4. Структура та динаміка ВВП в Україні.
5. Тіньова економіка та методика обчислення її обсягів.

Задачі для аудиторного розв'язання

Задача 1. За наведеними даними розрахувати обсяг ВВП.

Рахунок	Млрд грн
Особисті споживчі витрати	1150
Державні закупівлі товарів та послуг	250
Чисті приватні внутрішні інвестиції	200
Амортизація	80
Експорт товарів та послуг	60
Імпорт товарів та послуг	40

Задача 2. В умовній країні виробляють і споживають лише три блага – хліб, джинси і книги. У таблиці наведено дані про їхню кількість і ціну (за одиницю) за два роки. Приймаючи 2017 рік за базовий, обчисліть для кожного з років: а) номінальний ВВП; б) індекс споживчих цін і дефлятор ВВП.

Благо	2017		2018	
	ціна, грн	кількість	ціна, грн	кількість

Хліб	13	500 000	15	400 000
Джинси	800	6 000	850	8 000
Книги	40	15 000	50	18 000

Задача 3. Розрахуйте ВВП і ЧНП за таких умов (млрд євро): споживчі витрати дорівнюють 160, валові інвестиції – 40, державні видатки – 60, трансферти – 20, експорт – 14, імпорт – 12, амортизація – 38.

Задача 4. У поточному році номінальний ВВП країни А становив 2500 млн дол. США, у базовому році – 2200 млн дол. Дефлятор ВВП у поточному році – 107,5 %. Визначте темп приросту реального ВВП у поточному році.

Задача 5. Розрахувати ВВП за таких умов (млрд грн): випуск – 920, проміжне споживання – 560, податок на додану вартість – 40, інші продуктові податки – 8, субсидії на продукти – 10.

Завдання для самостійної роботи

Визначте терміни і поняття

Система національних рахунків, інституційна одиниця, економічна операція, резидент, нефінансові корпорації, фінансові корпорації, сектор загального державного управління, сектор домашніх господарств, сектор некомерційних організацій, сектор зовнішньоекономічних зв'язків, галузь, рахунок, консолідований рахунок, поточний рахунок, рахунок нагромадження, рахунок виробництва, рахунок утворення доходів, рахунок розподілу доходів, рахунок капіталу, фінансовий рахунок, рахунок продуктів і послуг, балансова таблиця, валовий внутрішній продукт (ВВП), валовий національний продукт (ВНП), чистий національний продукт (ЧНП), національний дохід (НД), особистий дохід, дохід кінцевого використання, виробничий (за доданою вартістю) метод розрахунку ВВП, валовий випуск, проміжне споживання, додана вартість, розрахунок ВВП за методом кінцевого використання (за витратами), розподільчий (за доходами) метод розрахунку показника ВВП, споживання, інвестиції, валові приватні інвестиції, процент, рента, прибуток, амортизація, непрямі податки на бізнес, чисті інвестиції, чистий експорт, державні витрати, державні трансфертні платежі, національне багатство, номінальний ВВП, реальний ВВП, дефлятор ВВП, постійні ціни, поточні ціни, індекс Ласпейреса (індекс споживчих цін), індекс Пааше (індекс-дефлятор), індекс Фішера, темп економічного зростання, темп приросту ВВП, інфлювання, дефлювання.

Визначте правильні і неправильні твердження. Обґрунтуйте свою точку зору

1. Система національних рахунків – це система взаємопов'язаних показників найзагальніших результатів економічної діяльності країни.

2. Система національних рахунків відображає господарський кругообіг – безперервний потік перетворень видатків у доходи, а доходів у видатки.

3. Валовий національний продукт – це сумарна вартість поточного виробництва кінцевих товарів і послуг, вироблених протягом певного проміжку часу в межах географічних кордонів країни.

4. З підвищенням пенсій сума ВВП, розрахованого за доходами, збільшиться на ту ж величину.

5. Державні інвестиції не є складовою валових інвестиційних видатків.

6. Збільшення запасів виробленої у поточному році, але не реалізованої продукції, зменшує показник ВВП на ту ж величину.

7. Бум на ринку житла, що супроводжувався збільшенням придбання квартир у новобудовах, збільшив обсяг споживчих видатків домогосподарств як складової ВВП.

8. Чистий експорт – це чисті доходи фірм-експортерів, різниця між їх виторгом і витратами.

9. Обсяги номінального і реального ВВП обчислюються лише у грошовому виразі.

10. Реальний ВВП – це вартість поточного виробництва товарів і послуг, виражена у постійних цінах базового року.

11. Індекс Ласпейреса є базовим індексом цін для розрахунку рівня інфляції.

12. Індекс споживчих цін враховує зміну цін товарів фіксованого споживчого кошика, структура якого фіксується на рівні базового року.

13. ВНП перевищує ЧНП на величину непрямих податків на бізнес.

14. Показником, який найбільш точно відображає величину доходів, зароблених вітчизняними власниками факторів виробництва, як на території країни, так і в країнах закордону, є особистий дохід.

15. Національний дохід може бути обчислений як різниця між ВНП і амортизацією.

16. Якщо з національного доходу вирахувати внески на соціальне страхування, податки на прибутки корпорацій, нерозподілений прибуток корпорацій і чистий процент з державного боргу та додати суму трансфертних платежів, то одержимо величину особистого доходу.

17. Використовуваний дохід домогосподарств включає державні трансфертні платежі.

18. Номінальний ВВП завжди перевищує реальний.

19. ВВП відрізняється від ВНП на суму чистого експорту.

20. Показник ВНП на душу населення застосовується для оцінки рівня добробуту.

Тести

1. Сукупна ринкова вартість поточного виробництва кінцевих товарів і послуг в межах кордонів країни за певний період – це:

а) валовий випуск;

б) валовий національний дохід;

в) валовий національний продукт;

г) валовий внутрішній продукт.

2. Згідно з виробничим методом ВВП обчислюється як:

а) сума доданих вартостей всіх секторів економіки і чистих податків;

б) сума видатків всіх покупців – домогосподарств, фірм, уряду і закордону;

в) сума первинних доходів, одержаних на території країни та непрямих податків на бізнес і амортизації основного капіталу;

г) сума вартості всіх товарів і послуг, вироблених в економіці, включаючи товари і послуги проміжного споживання.

3. Для визначення вкладу фірми у ВВП необхідно з ринкової вартості її продукції вирахувати суму:

а) сплачених фірмою непрямих податків;

б) амортизаційних витрат на оновлення основного капіталу;

в) вартості матеріальних благ і послуг, придбаних фірмою у інших фірм;

г) прибутку фірми.

4. З перерахованих економічних операцій у ВВП буде врахована лише:

а) купівля акцій відкритого акціонерного товариства;

б) виплата державою пенсії ветерану праці;

в) купівля фермером у іншого фермера старенького трактора;

г) оплата послуг адвоката.

5. Трансфертні платежі – це виплати:

а) у вигляді премій чи надбавок за виконану роботу;

б) коштів, перерахованих фірмами на особові рахунки громадян;

в) коштів, перерахованих споживачами фірмам за надані їм послуги;

г) перерозподільчого характеру, не пов’язані зі створенням ВВП.

6. ВВП, обчислений за методом кінцевого використання, не включає:

а) валових приватних внутрішніх інвестицій;

б) чистого експорту товарів і послуг;

в) прибутків корпорацій;

г) державних закупівель товарів та послуг.

7. При обчисленні ВВП за доходом не враховують:

а) проценти по облігаціях хімічної компанії;

б) орендну плату, одержану власником квартири, зданої для проживання студентам;

в) стипендію студента національного університету;

г) заробітну плату податківця.

8. Номінальний ВВП – це поточна ринкова вартість кінцевих товарів і послуг, виражена:

а) у відносних цінах поточного і базового років;

б) у поточних ринкових цінах певного року;
в) у незмінних цінах базового року;
г) у поточних ринкових цінах попереднього року.

9. Реальний ВВП – це номінальний ВВП:
а) скоригований з врахуванням інфляції або дефляції;
б) скоригований з врахуванням інфляції;
в) виражений у поточних цінах року, в якому він був вироблений;
г) з врахуванням обсягів неринкової діяльності та позаринкового обміну.

10. З наведених тверджень неправильним є:
а) індекс цін Пааше завищує темп зростання цін;
б) індекс цін Ласпейреса не враховує змін у товарній структурі виробництва;
в) ЧНП відрізняється від ВНП на величину амортизації;
г) валові інвестиції відрізняються від чистих на величину амортизації.

Задачі для самостійного розв'язання

Задача 1. За наведеними даними розрахуйте: а) обсяг валового національного продукту (ВВП); б) обсяг національного доходу

Рахунок	млрд гр. од.
Валові інвестиції	20
Чисті інвестиції	5
Чисті непрямі податки на бізнес	12
Заробітна плата	43
Рента	2
Чисті відсотки	6
Дохід від власності	3
Податок на прибуток корпорацій	8
Дивіденди акціонерам	7
Нерозподілений прибуток корпорацій	5

Задача 2. За наведеними даними розрахуйте: а) обсяг валового національного продукту (ВВП); б) обсяг чистого національного продукту.

Рахунок	млрд гр. од.
Особисті споживчі витрати	210
Державні закупки товарів та послуг	55
Чисті приватні внутрішні інвестиції	50
Амортизація	10
Експорт товарів та послуг	12
Імпорт товарів та послуг	14

Задача 3. Визначити ВНП за наступними даними:

Рахунок	млрд гр.од.
Чисті приватні інвестиції	75
Державні закупки	80
Споживання домашніх господарств	250
Надходження в державний бюджет прямих податків	30
Непрямі податки	20
Субвенції підприємцям	25
Експорт	150
Імпорт	110

Задача 4. За наведеними даними розрахуйте ВНП як суму видатків (в млрд гр. од.).

Рахунок	млрд гр. од.
Особисті видатки на споживання	500
Чисті інвестиції	60
Державні закупки товарів і послуг	200
Рента	30
Прибуток акціонерних підприємств	100
Процент	80
Непрямі податки на бізнес	40
Заробітна плата	420
Трансфертні платежі	60
Доходи індивідуальних власників	120
Чистий експорт	30

Задача 5. За даними, наведеними в таблиці, розрахуйте: а) ВНП; б) дохід кінцевого використання; в) величину приватних заощаджень.

Рахунок	млрд дол.
Трансфертні платежі	4,0
Валові внутрішні інвестиції	16,2
Непрямі податки на бізнес	7,0
Особисті прибуткові податки	2,6
Чистий експорт	1,1
Нерозподілений прибуток корпорацій	2,8
Амортизація	7,9
Особисті споживчі витрати	77,2
Податки на прибутки корпорацій	1,4
Внески (виплати) на соціальне страхування	0,2
Державні закупки товарів і послуг	8,5

Задача 6. Припустимо, що в країні виробляються і споживаються три блага. В таблиці наведені кількість і ціна (за одиницю) кожного із них за два періоди. Розрахуйте індекс Ласпейреса, індекс Пааше і індекс Фішера (2018 – базисний рік).

	2019	2020

	ціна	кількість	ціна	кількість
книги	50	10	55	8
джинси	700	6	800	7
телевізори	3900	3	4200	5

Задача 7. Номінальний ВВП зменшився з 1700 грошових одиниць до 1500 грошових одиниць, а дефлятор ВВП – з 103% до 98%. Розрахувати, як зміниться величина реального ВВП?

Задача 8. За даними наведеної нижче таблиці розрахуйте обсяг ВНП за методами доходів і витрат.

Рахунок	млрд гр.од.
Відсоток за кредит	12
Валові приватні інвестиції	55
Зарплата	218
Прибуток корпорацій	113
Непрямі податки, неподаткові зобов'язання і трансфертні платежі приватних підприємців	22
Рентні платежі власникам орендованого майна	20
Податки на прибуток корпорацій	50
Чистий експорт товарів і послуг	9
Державні закупівлі товарів і послуг	90
Чисті приватні інвестиції	45
Доходи від власності	21
Чисті субсидії державним підприємствам	2
Трансфертні платежі населенню	23
Споживчі витрати	260

Задача 9. У країні «А» виробляється тільки три товари. За даними, наведеними в таблиці, розрахуйте реальний і номінальний ВНП 2016 року в цінах 2014 р.; темп інфляції по роках за дефлятором і темпом зміни вартості життя за три роки (за індексом Ласпейреса).

	2018		2019		2020	
	P	Q	P	Q	P	Q
Товар А	2	50	2	3	3	30
Товар Б	4	5	5	8	5	7
Товар В	5	9	7	11	6	12

Тема 8. СПОЖИВАННЯ, ЗАОЩАДЖЕННЯ ТА ІНВЕСТИЦІЇ

План лекційного заняття

1. Споживання та заощадження: сутність, функції, співвідношення з доходом.

2. Інвестиції: сутність, стимули, детермінанти, співвідношення із заощадженням та доходом.

Питання для самоперевірки знань

1. Розкрийте економічний зміст та структуру споживання і заощадження населення.
2. В чому полягають основні закономірності споживання?
3. Які фактори впливають на обсяг споживання?
4. Як визначити середню схильність населення до споживання і заощадження?
5. Що показує гранична схильність населення до споживання і заощадження?
6. Чи завжди гранична схильність до споживання дорівнює граничній схильності до заощадження?
7. Чому середня схильність до споживання перевищує середню схильність до заощадження?
8. Поясніть, яку залежність показують графіки споживання і заощадження.
9. Яка тенденція зміни граничної схильності до споживання і заощадження при зростанні доходу?
10. Визначте сутність і види інвестицій.
11. Що розуміють під інвестиційним попитом? Назвіть основні фактори інвестиційного попиту.
12. Охарактеризуйте значення мультиплікатора інвестицій.
13. Чому дорівнюють загальні інвестиції у рівноважному стані економіки?
14. За яких умов здійснюються індуційовані інвестиції?
15. Які фактори впливають на розмір інвестицій?

Практичне заняття

АНАЛІЗ СПОЖИВАННЯ, ЗАОЩАДЖЕННЯ ТА ІНВЕСТИЦІЙ

1. Інструментарій для аналізу споживання та заощадження.
2. Кейнсіанська функція споживання.
3. Концепція міжчасового вибору споживача.
4. Основні напрями аналізу інвестицій.

Теми рефератів

1. Споживання як форма соціально-економічної поведінки індивіда.
2. Особливості споживання в Україні у сучасних умовах.
3. Заощадження як джерело інвестиційних ресурсів.
4. Чинники споживання і заощадження, не пов’язані з доходом.
5. Вплив інвестицій на обсяг національного виробництва.

Задачі для аудиторного розв’язання

Задача 1. Зміна доходу дорівнює 50 млрд гр. од., зміна інвестицій дорівнює 10 млрд гр. од. Чому дорівнює мультиплікатор інвестицій?

Задача 2. Функція споживання домогосподарств задана рівнянням (млрд гр. од.): $C = 50 + 0{,}6Y^v$ (Y^v – використаний дохід), ставка податку становить 20%, загальний дохід – 1000 млрд гр. од.

Визначити, на скільки зміниться обсяг заощаджень, якщо автономне споживання зросте на 5 млрд гр. од.

Задача 3. Інвестиційна функція має вигляд (млрд гр. од.): I=1000–40 r, де r – реальна відсоткова ставка. Визначити обсяг інвестицій, якщо номінальна відсоткова ставка дорівнює 12%, а темп інфляції становить 4%.

Задача 4. Функція споживання має вигляд: C=50+0,85Y. Дохід домогосподарств складає 300 млрд гр. од. Визначити обсяг заощаджень.

Задача 5. Функція споживання домашніх господарств C=40+0,4Y. Визначити наявний особистий дохід (Yr) і обсяг заощаджень (S), якщо ставка прибуткового податку дорівнює 20% і загальний дохід домашніх господарств (Yt) дорівнює 1200 гр. од.

Задача 6. При зростанні наявного особистого доходу (Y) з 25 до 50 гр. од. споживання (C) зросло з 16 до 28 гр. од. Знайдіть: 1) граничну схильність до споживання (MRC); 2) граничну схильність до заощадження (MRS).

Задача 7. Залежність між величиною наявного доходу і обсягом споживання домашніх господарств задана наступною таблицею:

Y_r	420	450	480	510
C	300	320	340	360

Визначити:

а) алгебраїчний вид функції споживання $C = C_0 + c^{/}Y_r$:

де C – споживання;

C_0 – автономне споживання;

$c^{/}$ – гранична схильність до споживання;

Y_r – наявний особистий дохід;

б) при якому доході (Y_r) заощадження (C) дорівнюють нулю?

Завдання для самостійної роботи
Визначте терміни і поняття

Споживання, заощадження, схильність до споживання, середня схильність до споживання, гранична схильність до споживання, додатковий дохід, додаткове споживання, додаткове заощадження, схильність до заощадження, середня схильність до заощадження, гранична схильність до заощадження, автономне споживання, функція споживання, функція заощадження, нульове заощадження, негативне або від'ємне заощадження, ефект заощадження, інвестиції, інвестування, автономні інвестиції,

стимульовані (індуційовані) інвестиції, модель акселератора, гранична схильність до інвестування, мультиплікатор інвестицій, інфляційний розрив, дефляційний розрив.

Визначте правильні і неправильні твердження. Обґрунтуйте свою точку зору

1. Відношення зміни величини споживання до зміни величини доходу відображає приріст споживання на кожну одиницю приросту використовуваного доходу і є показником граничної схильності до споживання.

2. Якби весь поточний доход домогосподарства витрачали на споживання, то функція споживання мала б вигляд лінії 45°, а гранична схильність до споживання дорівнювала б одиниці.

3. Автономним називається споживання, залежне від використовуваного доходу, зміна якого під впливом недоходних чинників спричиняє зміщення кривої споживання.

4. В очікуванні підвищення рівня цін домогосподарство зменшить споживання і збільшить заощадження.

5. Податки скорочують і споживання, і заощадження, оскільки в цілому збільшують використовуваний дохід.

6. У макроекономіці до інвестицій також відносять видатки держави на наукові дослідження та розвиток об’єктів інфраструктури.

7. Автономні інвестиції здійснюються з метою впровадження у виробництво нової технології та підвищення якості продукції і не залежать від обсягу національного доходу.

8. Між обсягами інвестицій і реальною процентною ставкою існує пряма залежність.

9. Дефляційний розрив виникає тоді, коли передбачувані інвестиції перевищують заощадження, що відповідають рівню повної зайнятості, тобто I>S.

10. Кожній функцій споживання відповідає безліч функцій заощадження.

Тести

1. Середня схильність до споживання – це:

а) співвідношення обсягів споживання і заощадження;

б) частка приросту використовуваного доходу, яка спрямовується на додаткове споживання;

в) відношення зміни величини споживання до зміни використовуваного доходу;

г) частка використовуваного доходу, яка спрямовується на купівлю споживчих товарів за кожного його рівня.

2. Гранична схильність до споживання показує, на скільки зміниться:

а) обсяг споживання при зміні використовуваного доходу на одиницю;

б) обсяг заощаджень при зміні використовуваного доходу на одиницю;

в) використовуваний дохід при зміні обсягу споживання на одиницю;

г) використовуваний дохід при зміні обсягу заощаджень на одиницю.

3. Гранична схильність до заощадження визначає:

а) обсяг заощаджень при зміні використовуваного доходу на одиницю;

б) величину додаткового заощадження, зумовленого додатковою одиницею використовуваного доходу;

в) відношення зміни величини споживання до зміни використовуваного доходу;

г) всі відповіді правильні.

4. Між граничною схильністю до споживання і граничною схильністю до заощадження існує наступний зв'язок:

а) їх сума дорівнює 1;

б) їх сума відповідає використовуваному доходу, оскільки він поділяється на споживання і заощадження;

в) відношення між ними показує, наскільки споживачі схильні до заощадження;

г) всі відповіді правильні.

5. Виберіть правильне співвідношення:

а) $c' = 1 + s'$;

б) $s' = 1 + c'$;

в) $0 < s' < 1$;

г) $c' > 1$.

6. Крива споживання показує, що зміни в обсягах споживання домогосподарств пов'язані зі зміною:

а) нагромадженого багатства;

б) рівня цін;

в) процентної ставки;

г) поточного використовуваного доходу.

7. У макроекономіці інвестиціями не вважають:

а) інвестиції у житлове будівництво;

б) інвестиції у людський капітал;

в) інвестиції у створення запасів сировини, комплектуючих виробів, готової продукції;

г) інвестиції у фізичний капітал.

8. Автономними вважають інвестиції, які:

а) не залежать від обсягу національного доходу;

б) залежать від динаміки національного доходу і є його функцією;

в) використовуються виключно для заміни зношеного основного капіталу;

г) використовуються для збільшення наявного капіталу.

9. Індуковані інвестиції:
а) не залежать від обсягу національного доходу;
б) збільшуються зі збільшенням національного доходу;
в) зменшуються зі збільшенням національного доходу;
г) збільшуються зі зменшенням національного доходу.

10. Мультиплікатор інвестицій – це число, яке показує, у скільки разів зросте дохід при:
а) зменшенні автономних інвестицій;
б) зростанні автономних інвестицій;
в) зменшенні споживання;
г) зростанні споживання.

Задачі для самостійного розв'язання

Задача 1. Дані, наведені в таблиці, характеризують функцію споживання (млрд гр. од.)

Y	50	66	82	98	114
C	40	52	64	76	88

Визначте рівноважний ВВП за умови, що інвестиції дорівнюють 10 млрд гр. од.

Задача 2. Економіка країни описується рівняннями: У = С + І; С=80+0,8Y; І = 20. Визначте рівноважний рівень ВВП.

Задача 3. Визначте, на скільки зміниться дохід, якщо інвестиційні витрати зросли на 40 млрд гр. од., а гранична схильність до заощадження становить 0,2.

Задача 4. На початку року використовуваний дохід населення становив 180 млрд гр. од., споживання – 160 млрд гр. од.. Наприкінці року використовуваний дохід зріс до 200 млрд гр. од., а споживання – до 175 млрд гр. од. Визначити граничну схильність до споживання.

Задача 5. Функція споживчих витрат має вигляд: С = 140 + 0,8 (Y – T). Реальний ВВП становить 1000 млрд гр. од. Ставка податку дорівнює 20% ВВП, обсяг інвестицій – 130 млрд гр. од., чистий експорт – 10 млрд гр. од.
Визначити рівноважний обсяг державних закупівель.

Задача 6. Визначте приріст споживання за такими даними: у деякій країні є 100 домогосподарств, одна половина яких має граничну схильність до споживання 0,6, а друга – граничну схильність до заощадження – 0,25, використовуваний дохід для кожної з груп збільшився на 10000 дол.

Задача 7. Залежність між доходом (млн грн.) та споживанням (млн грн.) характеризується такими даними:

Дохід	Споживання
0	5
15	15
30	25
45	35

Запишіть рівняння прямої, яка відображає цю залежність. Чому дорівнює споживання, якщо дохід становить 9 млн грн?

Задача 8. Яким повинен бути національний дохід, щоб при автономному споживанні 200 млн грн, граничній схильності до споживання 0,7, податковій ставці – 20% задовольнити попит підприємств на інвестиції в обсязі 240 млн грн?

Задача 9. Економіка країни характеризується такими даними (млрд грн): Y = C + I + G; C = 100 + 0,8 Y; I = 50; G = 50. Визначте рівноважний обсяг національного виробництва (ВВП), величину заощаджень і споживання.

Задача 10. Рівняння заощаджень має вигляд S = – 40 + 0,5 Y. Чому дорівнює середня схильність до споживання при Y = 200 млн гр.од.?

Тема 9. МАКРОЕКОНОМІЧНА НЕСТАБІЛЬНІСТЬ

План лекційного заняття

1. Циклічність економічного розвитку як прояв макроекономічної нестабільності. Основні характеристики циклів.
2. Безробіття як індикатор макроекономічної нестабільності. Закон Оукена та втрати економіки від циклічного безробіття.
3. Інфляція: визначення, види та вимірювання.

Питання для самоперевірки знань

1. Назвіть причини циклічних коливань економіки.
2. Чому існують суттєві відмінності щодо розуміння циклічних коливань?
3. Охарактеризуйте особливості сучасного ділового циклу. Якими причинами ці особливості обумовлені?
4. Чи можна позбавити економіку від циклів і криз?
5. Назвіть причини короткострокових циклічних коливань в економіці та поясніть їх зміст.
6. Які причини зумовлюють середньострокові циклічні коливання в економіці?
7. Дайте характеристику великих циклів («довгих хвиль»).
8. Визначте матеріальну основу малих, середніх та великих циклів.

9. Який критерій лежить в основі поділу макроекономічних індикаторів на проциклічні, ациклічні та антициклічні? Наведіть приклади таких індикаторів.

10. Дайте характеристику окремих фаз економічного циклу.

11. Поясніть, які методи антициклічного регулювання застосовують у фазі спаду та в період економічного підйому?

12. Дайте характеристику основних форм безробіття.

13. Розкрийте причини та наслідки безробіття.

14. Чи можна уникнути фрикційного безробіття?

15. Чим обумовлений природний рівень безробіття?

16. Сформулюйте закон Оукена і дайте його математичну та економічну інтерпретацію.

17. Яку взаємозалежність характеризує крива Філліпса?

18. В чому полягає сутність інфляції?

19. Які основні причини інфляції?

20. Як вимірюють рівень інфляції?

21. Класифікуйте інфляцію за різними критеріями і поясніть, яке практичне значення має класифікація інфляції.

22. Який річний приріст цін спостерігається при помірній інфляції, галопуючій та гіперінфляції?

23. Розкрийте вплив інфляції на поведінку економічних суб'єктів та економіку в цілому.

24. Яка інфляція безпечніша: відкрита чи прихована? Чому? Аргументуйте свою позицію.

25. В якому випадку може виникнути стагфляція?

26. Розкрийте соціально-економічні наслідки інфляції.

27. Які антиінфляційні заходи можуть розроблятися на рівні держави?

28. Охарактеризуйте сучасний стан інфляційних процесів в Україні та зміст антиінфляційної політики держави.

Практичне заняття

АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

1. Економічний цикл і динаміка основних макроекономічних показників.
2. Сутність, види та соціально-економічні наслідки безробіття.
3. Інфляція: сутність, причини, види та наслідки.
4. Сучасні підходи до аналізу зв'язку інфляції та безробіття.

Теми рефератів

1. Динаміка макроекономічних параметрів на різних стадіях економічного циклу.
2. Кейнсіанський, класичний та монетарний погляди на інфляцію.
3. Вплив інфляційних процесів на економіку.

Вправи для роботи на практичному занятті

Вправа 1. Визначте статус осіб з точки зору їх належності до зайнятих (З), безробітних (Б), осіб поза робочою силою (П):

а) працівник, звільнений за власним бажанням;

б) військовослужбовець, який за станом здоров'я не може працювати;

в) студент денного відділення навчального закладу;

г) домашня господарка, яка 6 годин на тиждень працює вчителем.

Вправа 2. Розмежуйте фрикційне, структурне і циклічне безробіття.

1) Випускник університету шукає роботу після закінчення закладу вищої освіти.

2) Дорослі члени сім'ї шукають роботу у зв'язку із зміною місця проживання.

3) Після відпустки по народженню та догляду за дитиною жінка шукає підходящу роботу.

4) Автоматизація виробничого процесу спричинила звільнення робітників, зайнятих ручною працею.

5) Кризові явища в економіці викликали банкрутство підприємства, внаслідок чого робітники вимушені шукати нову роботу.

6) Без відриву від основної роботи працівник закінчив навчальний заклад і здобув нову професію, в зв'язку з чим шукає роботу.

7) Робітник шукає роботу з кращими умовами і більш високою заробітною платою.

8) Підприємство звільнило робітника за порушення трудової дисципліни і він вимушений шукати нову роботу.

9) Впровадження офсетного набору з допомогою комп'ютерів призвело до скорочення робітників, які мали професію лінотиписта у поліграфічному виробництві.

10) Закриття військових баз та скорочення оборонних видатків призвело до звільнення багатьох працівників, які поповнили ряди безробітних.

11) Скорочення сукупного попиту на товари та послуги призвело до зростання безробіття в країні.

12) Механізація сільського господарства викликала скорочення некваліфікованих робітників.

13) Перукар відмовився від пропозиції про прийом на роботу, оскільки його не влаштовує запропонована заробітна плата.

14) Робітник втратив роботу внаслідок роботизації більшості трудових операцій на підприємстві.

15) Продавець магазину втратила роботу внаслідок скорочення кількості продаж під час економічного спаду.

16) Учень, закінчивши школу, подав заяву про прийом на роботу, але йому відмовили через низьку кваліфікацію.

17) Автомеханік, звільнений у зв'язку зі зменшенням попиту на автомобілі.

18) Банківський службовець, звільнений із появою банкоматів.

19) Інженер, що очікує поновлення на колишній роботі.

20) Менеджер, звільнений через банкрутство фірми в період економічного спаду.

21) Робочий-будівельник, який не може знайти роботу взимку.

22) Продавець магазину, що звільнився через переїзд до іншого міста.

23) Учитель шукає іншу роботу з причини занадто низької заробітної плати.

24) Працівники автомобільної промисловості втратили роботу через те, що були замінені роботами.

Задачі для аудиторного розв'язання

Задача 1. Економіка країни характеризується такими показниками: фрикційне безробіття – 6 млн осіб; структурне безробіття – 6 млн осіб; циклічне – 8 млн осіб; кількість населення – 400 млн осіб; кількість зайнятих – 180 млн осіб; фактичний ВВП – 4000 млрд гр. од. Обчислити природний рівень безробіття і втрати ВВП.

Задача 2. Рівень фактичного безробіття становить 10,5%, рівень природного безробіття – 6,5%. Потенційний ВВП становить 76 млрд гр. од. Розрахуйте фактичний ВВП.

Задача 3. Чому дорівнює число зайнятих і безробітних, якщо відомо, що економічно активне населення дорівнює 60 млн чол., а норма безробіття дорівнює 6%?

Задача 4. Все населення умовної країни становить 900 чол. З них діти до 16 років, психічно хворі особи та ув'язнені – 250 чол., 200 чол. вибуло із складу робочої сили, безробітних налічується 40 чол., робітників, що зайняті неповний робочий день – 60 чол. Визначте: а) величину робочої сили; б) офіційний рівень безробіття.

Задача 5. Ринок праці в певній країні характеризується такими показниками: чисельність дорослого населення становить 36 млн осіб; рівень участі в робочій силі – 70 %, рівень зайнятості – 65 %, природне безробіття – 5,5 %. Обчисліть рівень циклічного безробіття.

Задача 6. Визначте темп інфляції, якщо минулого року індекс споживчих цін становив 110%, а в цьому році – 121%.

Завдання для самостійної роботи
Визначте терміни і поняття

Циклічність, економічний цикл, пік, рецесія, дно, підйом, криза, депресія, пожвавлення, піднесення (зростання), розрив ВВП, потенційний рівень ВВП, малі цикли, середні цикли, великі цикли, цикли Китчина, цикли Джаглера, цикли Кузнєця, цикли Кондратьєва, антикризова політика, індикатори циклічних коливань, проциклічні індикатори, ациклічні індикатори та антициклічні індикатори, державне антициклічне регулювання, безробіття, зайнятість населення, робоча сила, економічно неактивне населення, повна зайнятість

економічних ресурсів, рівень безробіття, добровільне безробіття, вимушене безробіття, фрикційне безробіття, структурне безробіття, циклічне безробіття, природне безробіття, сезонне безробіття, молодіжне безробіття, технологічне безробіття, регіональне безробіття, відкрите безробіття, приховане безробіття, закон Оукена, інфляція, дефляція, індекс інфляції (індекс споживчих цін), темп інфляції, відкрита (явна) інфляція, прихована (подавлена) інфляція, помірна інфляція, галопуюча інфляція, гіперінфляція, передбачувана (очікувана), непередбачувана (неочікувана) інфляція інфляція, збалансована інфляція, незбалансована інфляція, інфляція попиту, інфляція пропозиції (витрат), стагфляція, крива Філіпса, антиінфляційна політика, дефляція, дезінфляція.

Визначте правильні і неправильні твердження. Обґрунтуйте свою точку зору

1. Тривалість економічного циклу вимірюється часовим інтервалом між початком однієї кризи до початку наступної.

2. Зміни обсягів національного виробництва пов’язані виключно з циклічними коливаннями.

3. Криза є фазою циклу, яка настає після рецесії і створює передумови для подальшого пожвавлення виробництва.

4. Порівняно з фрикційним і циклічним, структурне безробіття відрізняється значно більшою тривалістю.

5. Приховане безробіття пов’язане виключно з наявністю працездатних осіб, які офіційно припинили пошук роботи і фактично є безробітними, але не реєструються на біржі праці.

6. Закон Оукена фактично має дві частини: перша визначає, на скільки процентів необхідно збільшити ВВП, щоб не дати збільшитись безробіттю, а друга встановлює, якими повинні бути додаткові темпи приросту ВВП, щоб зменшити безробіття на 1%.

7. Якщо рівень інфляції зростає, це означає, що ціни всіх ресурсів, товарів і послуг в економіці зросли.

8. Зростання сукупного попиту, незалежно від стану економіки, завжди призводить до інфляції.

9. Підвищення рівня інфляції означає зниження реальних доходів всіх суб’єктів економіки

10. Інфляція витрат викликає підвищення рівня цін і скорочення обсягів виробництва.

Тести

1. Економічний цикл характеризується:

а) скороченням сукупної пропозиції;

б) періодично повторюваними підвищеннями і зниженнями загального рівня цін;

в) зростанням рівня безробіття;

г) періодично повторюваними розширеннями і згортаннями загальної економічної активності;

д) всі відповіді правильні.

2. В якому з варіантів відповідей послідовно перераховані фази економічного циклу:

а) пік, депресія, рецесія, піднесення;

б) криза, пік, пожвавлення, депресія;

в) рецесія, дно, пожвавлення, пік;

г) криза, депресія, рецесія, пожвавлення.

3. ВВП-розрив слугує показником:

а) приросту сукупного обсягу національного виробництва;

б) відставання фактичного обсягу національного виробництва від потенційного;

в) зниження темпів зростання сукупного обсягу національного виробництва;

г) збільшення вартості сукупного обсягу національного виробництва.

4. Рівень безробіття визначається як відношення:

а) числа безробітних до чисельності працездатного населення;

б) числа безробітних до чисельності робочої сили;

в) числа безробітних до числа зайнятих;

г) числа зайнятих до чисельності робочої сили.

5. До фрикційних безробітних не можна віднести робітників, які:

а) звільнилися з роботи через низький рівень оплати праці на підприємстві порівняно з іншими;

б) звільнилися з метою пошуку більш престижної роботи;

в) звільнилися з роботи через необхідність зміни місця проживання;

г) були звільнені внаслідок впровадження автоматизованої технології виробництва.

6. Структурне безробіття – це безробіття, пов’язане з:

а) коливаннями ділової активності в ході економічного циклу;

б) добровільним чи вимушеним пошуком роботи з особистих причин;

в) вивільненням робочої сили під впливом зрушень в економіці, які змінюють попит на окремі професії;

г) високим рівнем виплат допомоги з безробіття та високими прогресивними ставками оподаткування.

7. Закон Оукена відображає взаємозв’язок між:

а) процентною зміною природного безробіття і процентним відхиленням потенційного ВВП від фактичного;

б) темпом інфляції і рівнем безробіття;

в) процентною зміною циклічного безробіття і процентним відхиленням фактичного ВВП від потенційного;

г) фактичним і потенційним обсягами реального ВВП.

8. Інфляцію попиту може спричинити:

а) зростання дефіциту державного бюджету;

б) підвищення цін світового ринку на енергоносії;

в) зниження граничної схильності до споживання;

г) підвищення ставки податку з доходів громадян.

9. Інфляція витрат може бути спричинена зростанням:

а) сукупних видатків всіх суб'єктів економіки;

б) урядових видатків;

в) цін енергоносіїв;

г) споживчих видатків домогосподарств.

10. Інфляція супроводжується:

а) підвищенням загального рівня цін в економіці;

б) зниженням купівельної спроможності грошей;

в) підвищенням грошової вартості життя;

г) всі відповіді правильні.

Задачі для самостійного розв'язання

Задача 1. Рівень фактичного безробіття становить 10%, природного – 6%. Фактичний ВВП становить 108 млрд гр. од. Розрахуйте втрати ВВП від циклічного безробіття або втрати ВВП від недовикористання виробничих можливостей країни за законом Оукена (коефіцієнт Оукена дорівнює 2,5).

Задача 2. На 1.01.2018 року чисельність працюючих в умовній країні складала 90 млн чол., чисельність безробітних – 10 млн чол.

Через рік (на 1.01.2019 р.) 0,5 млн чол. з числа працюючих втратили роботу, а 1 млн. чол. з числа офіційно зареєстрованих безробітних припинили пошуки роботи. Визначити за цих умов (на 1.01.2019 р.): а) чисельність працюючих; б) кількість безробітних; в) рівень безробіття.

Задача 3. За даними таблиці визначте: а) кількість робочої сили у 2017 і 2018 рр., б) офіційний рівень безробіття у 2017 і 2018 рр.

Показник, тис. осіб	2017	2018
Населення	42485,5	42269,8
Кількість зайнятих (працездатного віку)	15495,9	15718,6
Кількість безробітних (працездатного віку)	1697,3	1577,6

Задача 4. Природний рівень безробіття в поточному році склав 6%, а фактичний – 10%. Фактичний ВНП склав 600 млрд дол. Визначте величину втрат ВНП від циклічного безробіття.

Задача 5. Чисельність населення складає 100 млн чол. 24 млн чол. – діти до 16 років, а також люди, які знаходяться в тривалій ізоляції (в психіатричних лікарнях, у виправних закладах і т. д.), 30 млн чол. вибули зі складу робочої сили, 4 млн 600 тис. – безробітні, 1 млн чол. – робітники, які працюють неповний робочий день і шукають роботу. Використовуючи ці статистичні дані, знайдіть: а) величину робочої сили; б) рівень безробіття.

Задача 6. Фактичний ВВП складає 100 млн грн, фрикційне безробіття – 2%, структурне безробіття – 4%, фактичне безробіття – 9%. Чому дорівнюють втрати економіки від надмірного безробіття?

Задача 7. Норма природного безробіття – 6%; норма фактичного безробіття – 8%; величина створеного ВВП – 400 млрд гр.од. Розрахуйте, чому дорівнює потенційний ВВП.

Тема 10. ДЕРЖАВА В СИСТЕМІ МАКРОЕКОНОМІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

План лекційного заняття

1. Методи й інструменти макроекономічного регулювання.
2. Сутність і види фіскальної політики.
3. Прямі та непрямі інструменти грошово-кредитної (монетарної) політики держави.

Питання для самоперевірки знань

1. У чому полягає об’єктивна необхідність державного регулювання економіки?
2. Як слід розуміти державне регулювання економіки?
3. Назвіть і охарактеризуйте суб’єкти і об’єкти державного регулювання економіки.
4. Визначте цілі і принципи державного регулювання економіки.
5. Розкрийте функції державного регулювання економіки.
6. У чому відмінність прямих і непрямих методів державного регулювання економіки?
7. Розкажіть про адміністративні методи регулювання? Чим вони відрізняються від економічних методів?
8. У чому полягає суть економічних методів державного регулювання економіки?
9. Дайте визначення фіскальної політики. Назвіть види фіскальної політики.
10. Що є об’єктами фіскальної політики держави?
11. Розкрийте зміст і структуру дискреційної фінансової політики.
12. Які основні інструменти дискреційної фіскальної політики?

13. В чому полягає стабілізаційний механізм автоматичної фіскальної політики?

14. Розкрийте зміст мультиплікаторів фіскальної політики. Який із фіскальних мультиплікаторів справляє найсильніший вплив на економіку?

15. Розкрийте зміст і структуру автоматичних стабілізаторів фіскальної політики.

16. Як взаємозв'язані фіскальна політика і державний бюджет?

17. Назвіть причини дефіциту державного бюджету. Які заходи може запровадити уряд для зниження бюджетного дефіциту?

18. Які види бюджетного дефіциту ви знаєте?

19. Розкрийте зміст та взаємозв'язок між фактичним, структурним і циклічним бюджетним дефіцитами.

20. Назвіть функції податків.

21. Охарактеризуйте види податків.

22. Яка різниця між пропорційними, прогресивними і регресивними податками?

23. Які закономірності в економіці відображає крива Лаффера?

24. Дайте визначення категорії «державні витрати», розкрийте структуру та економічний зміст державних витрат.

25. Дайте визначення державного боргу. Розкрийте його причини, зміст, структуру та наслідки для економіки.

26. Що розуміють під грошово-кредитною (монетарною) політикою?

27. В чому полягає різниця між неокласичною і кейнсіанською політикою?

28. Якими є кінцеві та проміжні цілі грошово-кредитної (монетарної) політики?

29. Охарактеризуйте функції Центрального банку.

30. Назвіть і дайте характеристику прямим інструментам грошово-кредитної (монетарної) політики.

31. Що являє собою і як розраховується коефіцієнт або рівень монетизації?

32. Як визначається рівень мультивалютності?

33. Назвіть і дайте характеристику непрямим інструментам грошово-кредитної (монетарної) політики.

34. Якими є наслідки підвищення і зменшення облікової ставки?

35. До чого призводить підвищення та зниження норми обов'язкових резервів?

36. Яка різниця між кредитною рестрикцією і кредитною експансією?

37. Назвіть і охарактеризуйте типи монетарної політики.

38. В чому полягає різниця між політикою «дорогих» і «дешевих» грошей?

39. Чим відрізняється дискреційна монетарна політика від недискреційної монетарної політики?

40. Який зміст основного монетарного правила?

Практичне заняття
ДОСЛІДЖЕННЯ РОЛІ ДЕРЖАВИ В СИСТЕМІ МАКРОЕКОНОМІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

1. Вплив держави на економічну рівновагу.
2. Фіскальна політика та державний бюджет. Крива Лаффера. Державний борг та ефекти витіснення.
3. Податки як основне джерело фіскальних доходів держави.
4. Типи та методи грошово-кредитної (монетарної) політики.

Теми рефератів

1. Необхідність і межі державного втручання в економіку.
2. Державний борг України та можливості його погашення.
3. Фіскальна політика в Україні: основні напрями та суперечності.
4. Таргетування як стратегія монетарної політики.
5. НБУ та монетарна політика в Україні.

Задачі для аудиторного розв'язання

Задача 1. Визначити простий мультиплікатор податків і величину зміни в податкових надходженнях, які забезпечують досягнення рівноважного ВВП, якщо: ВВП фактичний 56 млрд грош. од., ВВП рівноважний 58 млрд грош. од., гранична схильність до споживання 0,75.

Задача 2. Визначити фактичне, потенційне і циклічне сальдо державного бюджету, якщо реальний ВВП становить 2000 грош. од., потенційний ВВП – 2200 грош. од., державні витрати – 620 грош. од., середня податкова ставка – 0,3.

Задача 3. У минулому році країна мала такі показники: податкові доходи 800 млн гр.од.; доходи від продажу державного майна – 95 млн гр.од.; державні закупівлі – 280 млн гр.од.; витрати на соціальну сферу – 150 млн гр.од.; субсидії та субвенції – 90 млн гр.од. Визначити стан державного бюджету (профіцит, дефіцит).

Завдання для самостійної роботи
Визначте терміни і поняття

Державне регулювання економіки, суб'єкти виконання, суб'єкти впливу, об'єкти державного регулювання економіки, методи державного регулювання економіки, методи прямого впливу, методи непрямого регулювання, державні інвестиції, державне замовлення, державні ціни, адміністративні методи, субсидія, субвенція, дотація, ліцензування, квотування, державні стандарти, правові регулятори, стратегія активізму, стратегія антиактивізму, оптимум Парето, Парето-ефективна економіка; фіскальна політика, державні доходи, державні видатки, трансферти, державні закупівлі, дискреційна фіскальна політика, стимулююча фіскальна політика (фіскальна експансія), обмежувальна (стримуюча) фіскальна політика (фіскальна рестрикція),

мультиплікатор державних витрат, податковий мультиплікатор, недискреційна (автоматична) фіскальна політика, вбудований (автоматичний) стабілізатор, прогресивна шкала оподаткування, соціальні трансферти, бюджетна політика, державний бюджет, фактичний бюджет, структурний бюджет, циклічний бюджет, збалансований бюджет, профіцитний бюджет, дефіцитний бюджет, відкритий бюджетний дефіцит, прихований бюджетний дефіцит, вимушений бюджетний дефіцит, невимушений бюджетний дефіцит, активний бюджетний дефіцит, пасивний бюджетний дефіцит, податок, джерело оподаткування, об'єкт оподаткування, ставка податку, нульова ставка податку, гранична податкова ставка, середня податкова ставка, фіскальна функція податків, розподільча функція податків, регулююча функція податків, державні податки, місцеві податки, прямі податки, непрямі податки, прогресивне оподаткування, регресивне оподаткування, пропорційне оподаткування, крива Лаффера, державні видатки, поточні державні видатки, капітальні державні видатки, трансформаційні видатки, трансферні видатки, асигнування, субсидії, субвенції, дотації, державний борг, внутрішній державний борг, зовнішній державний борг, монетизований борг, немонетизований борг; грошово-кредитна (монетарна) політика, прямі інструменти грошово-кредитної (монетарної) політики, грошова емісія; коефіцієнт або рівень монетизації, мультивалютність, ліміти кредитування, пряме регулювання ставки відсотка, непрямі інструменти грошово-кредитної (монетарної) політики, облікова (дисконтна) ставка, норма обов'язкового резервування, операції на відкритому ринку, редисконтування, ставка рефінансування, кредитна рестрикція, кредитна експансія, жорстка монетарна політика, гнучка монетарна політика, змішана монетарна політика, стимулююча монетарна політика, стримуюча монетарна політика, політика дешевих грошей, політика дорогих грошей, дискреційна монетарна політика, недискреційна монетарна політика, основне монетарне правило.

Визначте правильні і неправильні твердження. Обґрунтуйте свою точку зору

1. До об'єктів державного регулювання відноситься держава і інституційні органи.
2. Непрямі методи державного регулювання економіки включають комплекс інструментів адміністративно-правового характеру.
3. Прямі методи впливають на економічні процеси опосередковано, через систему інструментів фіскальної, грошово-кредитної, зовнішньоекономічної, соціальної політики.
4. Ключова відмінність між стратегіями активізму й антиактивізму полягає в їх різному ставленні до оцінки ефективності економічної політики.
5. Прихильники антиактивістської стратегії підтримують активну політику держави.
6. Прихильники стратегії активізму заперечують можливість впливу держави на економіку.

7. Оптимум Парето – це максимум добробуту, за якого неможливо покращити становище будь-якого суб’єкта шляхом зміни обсягу виробництва та обміну, не погіршивши при цьому становище інших суб’єктів.

8. Кейнсіанці вважають, що при монополії рівновага не здатна до самовідновлення.

9. Монетаристи вважають, що уряд володіє дієвими важелями впливу на сукупний попит, обсяг випуску, рівень зайнятості, рівень цін, рівень доходів.

10. Необхідною умовою ефективного державного регулювання економіки є відпрацьована система законодавчої і виконавчої влади.

11. Роль вбудованих стабілізаторів виконують податки і соціальні трансферти.

12. Величина мультиплікатора державних видатків більша за величину податкового мультиплікатора, оскільки зміна урядових видатків безпосередньо змінює сукупні видатки на ту ж величину, тоді зміна ставки оподаткування змінює споживчі видатки лише в частині, визначеній граничною схильністю до споживання.

13. Збільшення урядових видатків зміщує криву сукупних видатків в меншій мірі, ніж зниження податків.

14. Мультиплікатор урядових видатків тим менший, чим більша гранична схильність до споживання.

15. Єдиним способом фінансування бюджетного дефіциту є грошова емісія.

16. Із зростанням державних закупівель сукупні витрати зменшуються

17. За інших рівних умов податки є менш ефективним інструментом фіскальної політики, ніж державні видатки.

18. Якщо державні витрати і податкові надходження змінюються на одну й ту саму величину, то рівноважний рівень виробництва зменшується на ту саму величину.

19. Вимушений бюджетний дефіцит виникає внаслідок зменшення обсягу ВВП та обмеженості фінансових ресурсів країни.

20. Бюджетний дефіцит може фінансуватися за рахунок емісії державних цінних паперів.

21. Монетарна політика – це вплив уряду на економічну кон’юнктуру шляхом зміни кількості грошей в обігу.

22. Головним суб’єктом монетарної політики є центральний банк, який здійснює грошову емісію, контролює та регулює діяльність всієї банківської системи.

23. Метою кредитної експансії є збільшення обсягів виробництва і зайнятості за рахунок збільшення грошової пропозиції.

24. Надання позик банкам спричиняє збільшення їх резервів і мультиплікативне розширення грошової маси, тоді як позики уряду не впливають на грошову пропозицію.

25. Підвищуючи облікову ставку, центральний банк збільшує резерви комерційних банків і їх можливості кредитування економіки, що має наслідком зменшення грошової пропозиції і підвищення ринкової ставки процента.

26. Продаж центральним банком державних облігацій на відкритому ринку є інструментом стимулювальної монетарної політики.

27. Політика «дорогих грошей» є політикою стимулювання ділової активності.

28. Якщо центральний банк продає державні цінні папери комерційним банкам, то наслідком продажу стане скорочення грошової пропозиції.

29. Монетарна політика у короткостроковому періоді впливає лише на рівень цін.

30. З метою підвищення ліквідності банківської системи центральний банк підвищує норму резервування, проте хоче залишити кількість грошей в обігу незмінною, відтак він повинен знизити облікову ставку і купувати державні цінні папери.

Тести

1. Назвіть причину, що викликала розширення державного регулювання ринкової економіки:

а) вдосконалення відносин власності;

б) необхідність утримання державного апарату;

в) панування державної власності;

г) всі відповіді правильні.

2. Які фактори нашого часу викликають необхідність державного втручання в економіку?

а) ринок породжує монополію, а тому необхідний захист конкуренції;

б) неконтрольована диференціація доходів загрожує соціальній стабільності;

в) ринковий механізм не може забезпечити достатню зацікавленість бізнесу у виробництві певних товарів і послуг;

г) всі відповіді правильні.

3. Яку функцію в умовах ринкової економіки не виконує держава?

а) перерозподіляє доходи;

б) визначає цілі і напрями економічного розвитку;

в) встановлює заробітну плату громадянам;

г) держава виконує всі перераховані функції;

д) держава не виконує жодну з названих функцій.

4. Якими проблемами в ринковій економіці повинна займатися держава?

а) розподілом грошових доходів в суспільстві;

б) визначати, що і скільки потрібно виготовити з наявних ресурсів;

в) надавати допомогу конкретному споживачу з обмеженими доходами, визначаючи способи їх раціонального використання;

г) визначати коло товарів і послуг, які потрібні суспільству, незалежно від смаків і бажань якоїсь групи населення.

5. До інструментів державного регулювання ринкової економіки відносяться:

а) зайнятість;

б) державні видатки;

в) економічне зростання;

г) всі відповіді правильні.

6. Державне регулювання:

а) замінює саморегуляцію ринку;

б) основується на дії механізму ринкових цін;

в) стосується тільки грошово-кредитної політики держави;

г) впливає на загальногосподарський розвиток;

д) всі відповіді правильні.

7. До непрямих методів державного регулювання ринкової економіки відносяться:

а) грошово-кредитні регулятори;

б) державне замовлення;

в) державні інвестиції;

г) всі відповіді правильні.

8. До прямих методів державного регулювання ринкової економіки відносяться:

а) державні інвестиції;

б) податки;

в) відсоткова ставка;

г) всі відповіді правильні.

9. Найсуттєвішою рисою непрямого державного регулювання економіки є:

а) використання державою приватних структур для впливу на поведінку економічних суб’єктів;

б) досягнення державою бажаних результатів в економіці через співробітництво з міжнародними економічними організаціями;

в) формування економічного середовища, яке стимулює бажану поведінку економічних суб’єктів;

г) чітке визначення поведінки суб’єктів господарювання у тих чи інших умовах.

10. До прямого державного регулювання економіки не відноситься:

а) встановлення мінімальної заробітної плати;

б) встановлення певних екологічних нормативів;

в) встановлення порядку реєстрації суб’єктів підприємницької діяльності;

г) встановлення пільг для суб’єктів господарювання, які займаються певним видом діяльності.

11. До інструментів фіскальної політики відносяться:

а) підвищення норми резервних вимог та облікової ставки;

б) купівля центральним банком державних облігацій на відкритому ринку;

в) випуск міністерством фінансів короткострокових державних облігацій;

г) зміна державних видатків та ставок оподаткування.

12. Стримувальна фіскальна політика передбачає:

а) збільшення урядових видатків і підвищення податків;

б) зменшення урядових видатків і підвищення податків;

в) збільшення урядових видатків і зниження податків;

г) зменшення урядових видатків і зниження податків.

13. Стимулювальна фіскальна політика передбачає:

а) збільшення урядових видатків і зниження податків;

б) зменшення урядових видатків і підвищення податків;

в) збільшення урядових видатків і підвищення податків;

г) зменшення урядових видатків і зниження податків.

14. Законодавча зміна обсягів державних видатків і ставок оподаткування для досягнення бажаного рівня виробництва і зайнятості відноситься до:

а) політики перерозподілу доходів;

б) дискреційної фіскальної політики;

в) автоматичної фіскальної політики;

г) недискреційної фіскальної політики.

15. Недискреційна фіскальна політика – це:

а) законодавча зміна обсягів державних видатків та режиму оподаткування;

б) політика фінансування дефіциту бюджету шляхом продажу державних цінних паперів;

в) природне пристосування економіки до фаз економічного циклу внаслідок дії автоматичних стабілізаторів;

г) політика щорічного балансування державного бюджету.

16. Прикладом дискреційної фіскальної політики може слугувати:

а) прийняття закону, згідно з яким урядові видатки не повинні перевищувати надходжень до державного бюджету;

б) прийняття закону, згідно з яким приріст грошової маси повинен відповідати приросту ВВП;

в) зниження податку на додану вартість у період економічного спаду;

г) всі відповіді правильні.

17. До вбудованих автоматичних стабілізаторів відносяться:

а) державні інвестиції та виплати процентів з державного боргу;
б) зміна ставок оподаткування та величини урядових видатків;
в) доходи та видатки державного бюджету;
г) пропорційні податки та соціальні трансферти.

18. Чим відрізняються прямі податки від непрямих?
а) оподаткуванням фізичних і юридичних осіб;
б) об'єктом оподаткування;
в) напрямком використання;
г) органом, що стягує податки.

19. Державний борг – це сума попередніх:
а) державних витрат;
б) бюджетних дефіцитів;
в) бюджетних дефіцитів за вирахуванням бюджетних надлишків;
г) бюджетних надлишків за вирахуванням бюджетних дефіцитів;
д) витрат на оборону.

20. Фіскальна політика в умовах перевиробництва реалізується шляхом:
а) зростання державних витрат і збільшення податків;
б) зростання державних витрат і зниження податків;
в) зменшення державних витрат і збільшення податків;
г) зменшення державних витрат і зменшення податків.

21. Сукупність форм і засобів впливу держави на грошове пропонування з метою забезпечення стабілізації економіки на рівні повної зайнятості за відсутності інфляції називається:
а) політикою розподілу доходів;
б) політикою регулювання ділової активності;
в) монетарною політикою;
г) фіскальною політикою.

22. До функцій центрального банку не відноситься:
а) кредитування комерційних банків;
б) емісія готівки;
в) зберігання золотовалютних резервів;
г) кредитування фірм і домогосподарств.

23. Рівень монетизації економіки визначається:
а) величиною агрегату M_2;
б) як відношення агрегату M_2 до обсягу номінального ВВП;
в) величиною грошової бази – агрегату M_0;
г) відношенням агрегату M_2 до обсягу реального ВВП.

24. До монетарних інструментів прямого регулювання грошового пропонування відносяться:

а) зміна облікової ставки та норми резервування;

б) операції на відкритому ринку та лімітування кредитів;

в) лімітування кредитів та пряме регулювання процентної ставки;

г) пряме регулювання процентної ставки та зміна норми резервування.

25. Стримувальна монетарна політика «дорогих грошей» передбачає:

а) збільшення державних видатків;

б) підвищення норми обов'язкових резервів;

в) підвищення ставок оподаткування;

г) зниження облікової ставки.

26. Стимулювальна монетарна політика «дешевих грошей» передбачає:

а) підвищення резервної норми;

б) зниження облікової ставки процента;

в) підвищення курсу національної валюти;

г) продаж державних облігацій.

27. Підвищення центральним банком облікової ставки насамперед спрямоване на:

а) збільшення сукупних резервів комерційних банків;

б) стимулювання населення до збільшення заощаджень;

в) збільшення позик комерційних банків у центральному банку;

г) зменшення сукупних резервів комерційних банків.

28. Операції на відкритому ринку – це операції з купівлі-продажу:

а) акцій і облігацій корпорацій на фондовій біржі;

б) державних цінних паперів центральним банком;

в) іноземної валюти комерційними банками;

г) всі відповіді правильні.

29. Монетарна політика є жорсткою, коли центральний банк:

а) за будь-яких обставин підтримує незмінний рівень процентної ставки;

б) за будь-яких обставин утримує кількість грошей в обігу стабільною;

в) намагається одночасно контролювати і кількість грошей в обігу, і рівень процентної ставки;

г) намагається контролювати рівень процентної ставки.

30. Монетарне правило передбачає, що у довгостроковому періоді темп приросту грошової маси в економіці повинен дорівнювати:

а) темпу приросту номінального ВВП;

б) темпу приросту реального ВВП;

в) темпу приросту швидкості обігу грошей;

г) темпу інфляції.

Задачі для самостійного розв'язання

Задача 1. Визначити простий мультиплікатор податків і величину зміни в податкових надходженнях, які забезпечують досягнення рівноважного ВВП, якщо: ВВП фактичний 150 млрд грош. од., ВВП рівноважний 140 млрд грош. од., гранична схильність до заощадження 0,25.

Задача 2. Визначити фактичне, потенційне і циклічне сальдо державного бюджету, якщо реальний ВВП становить 4000 грош. од., потенційний ВВП – 4400 грош. од., державні витрати – 1240 грош. од., середня податкова ставка – 0,25.

Використана література: [1; 3; 5-7; 9-11; 14-15; 17]

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. Агапова Т.А., Серегина С.Ф. Макроэкономика: Учебник. М.: МФПУ Синергия, 2013. 560 с.

2. Базилевич В.Д., Базилевич К.С., Баластрик Л.О. Макроекономіка: Підручник / За ред. В.Д. Базилевича. 4-те вид. К.: Знання-Прес, 2009. 743 с.

3. Базилевич В.Д., Базилевич К.С., Баластрик Л.О. Макроекономіка: практикум: навч. посіб. / за ред. В.Д. Базилевича. 2-ге вид., переробл. і допов. К.: Знання, 2010. 550 с.

4. Базилевич В.Д., Базилевич К.С., Ігнатюк А.І., Слухай С.В. Мікроекономіка: Підручник / За ред. В.Д.Базилевича. К.: Знання, 2008. 679 с.

5. Базилевич В.Д., Базилевич К.С., Ігнатюк А.І., Слухай С.В. Мікроекономіка. Практикум: Навчальний посібник / За ред. В.Д. Базилевича. 3-тє вид., стереотип. К.: Знання, 2012. 491с.

6. Базілінська О.Я. Макроекономіка. Навчальний посібник. 2-ге вид., випр. К.: Центр учбової літератури, 2009. 442 с.

7. Базілінська О.Я., Мініна О.В. Мікроекономіка: Навчальний посібник. За ред. О.Я.Базілінської. 3-тє вид. випр. К.: «Центр учбової літератури», 2009. 352 с.

8. Гронтковська Г.Е., Косік А.Ф. Макроекономіка Навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2010. 672 с.

9. Гронтковська Г.Е., Косік А.Ф. Макроекономіка. Практикум. К.: Центр учбової літератури, 2011. 400 с.

10. Гронтковська Г.Е., Косік А.Ф. Мікроекономіка: Практикум. Навчальний посібник. К.: ЦНЛ, 2004. 414 с.

11. Калініченко О.В., Плотник О.Д. Макроекономіка. Практикум: Навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2010. 656 с.

12. Косік А.Ф., Гронтковська Г.Е. Мікроекономіка: Навч. посіб. К.: ЦНЛ, 2008. 404 с.

13. Кравчук Ю.Б. Мікроекономіка: Навчальний посібник. Харків, ХНУВС, 2016. 133 с.

14. Макроекономіка: базовий електронний текст лекцій / Укладачі: проф. Малий І.Й., проф. Радіонова І.Ф., доц. Куценко Т.Ф., доц. Федірко Н.В. та ін. К.: КНЕУ, 2017. 200 с. URL: http://feu.kneu.edu.ua/ua/depts4/mdu/disciplines_of_ bachelor_level_mdu/macroecon omics/

15. Малиш Н.А. Макроекономіка: навч. посіб. К.: МАУП, 2003. 184 с.

16. Наливайко А.П., Азьмук Л.А. та ін. Мікроекономіка: Підручник / за наук. ред. А.П.Наливайка. К.: КНЕУ, 2011. 446 с.

17. Наливайко А.П., Прохоров Є. В., Азьмук Л.А., Банщиков П.Г. Практикум з мікроекономіки до підручника «Мікроекономіка». К.: КНЕУ, 2013. 522 с.

18. Полковниченко С.О. Мікроекономіка в інформаційних схемах: навч. посіб. для студ. всіх спеціальностей. Чернігів: ЧНТУ, 2017. 280 с.14.

19. Резнік Н.П., Талавиря М.П., Пащенко О.В. Макроекономіка: навч. посіб. для студентів ВНЗ. Вид. 2-ге, допов. і перероб. Київ: КиМУ, 2015. 554 с.

20. Bade R., Parkin M. Foundations of Microeconomics. Prentice Hall, 2012. 598 p.

21. Krugman P. Microeconomics. Worth Publishers, 2012. 608 p.

22. Mankiw, Gregory. Principles of Macroeconomics (6th ed.). Mason: South-Western, 2012. 784 p.

Допоміжна

1. Ачкасов А.Є., Островський І.А., Тимофієва С.Б.. Мікроекономіка. Тренінг курс: Навч. посіб./А. Є. Ачкасов, Харків: ХНАМГ. 2012. 247 с.

2. Бабіч Д.В., Гаврилюк В.Т. Макроекономіка: підруч. для студ. вищ. навч. закл. Х.: Харк. приват. музей міс. садиби, 2012. 319 с.

3. Брюханов М.В. Макроекономіка. Практикум з використанням Excel: навч. посіб. Суми: Сумський державний університет, 2012. 474 с.

4. Данилович-Кропивницька М.Л., Стецюк П.І., Тивончук І.О. Макроекономіка: навч. посіб. Львів: Вид-во Львів. політехніки, 2014. 290 с.

5. Дружиніна В.В., Чорноус О.І. Мікроекономіка: навч. посіб. Харків: Друкарня Мадрид, 2015. 254 с.

6. Золотарчук В.В. Макроэкономика: Учебник. М.: ИНФРА-М, 2013. 608 с.

7. Карман С.В., Почерніна Н.В. Макроекономіка: навч. посіб. для самост. роботи студентів. Мелітополь: Вид. будинок ММД, 2012. 223 с.

8. Кліменко О.М., Крюкова О. М., Бріль М. С. Макроекономіка: навч. посіб. для самост. вивч. дисципліни. Х.: Вид. ХНЕУ, 2012. 135 с.

9. Лагутін В.Д., Пронкіна Л.І. Макроекономіка: навч. посіб. К.: [б. в.], 2012. 267 с.

10. Макаренко П.М., Калініченко О.В., Дивнич О.Д. Макроекономіка: навч. посіб. для студентів ВНЗ. Полтава: РВВ ПДАА, 2014. 363 с.

11. Макроекономіка: конспект лекцій: для студ. спец. «Міжнародна економіка» ф-ту менеджменту та маркетингу форми навчання «Друга вища освіта» / Нац. техн. ун-т України «Київ. політехн. ін-т» ; [уклад. В.В.Дергачова]. К.: НТУУ «КПІ», 2011. 115 с.

12. Нуреев Р.М. Курс микроэкономики: Учебник для вузов. М: Изд-во НОРМА., 2005. 572 с.

13. Оверченко В. І., Мажак З. М., Софій М. І. Мікроекономіка: Навчальний посібник / за наук. ред. О. Л. Ануфрієвої. Івано-Франківськ, «Лілея-НВ». 2015. 348 с.

14. Петрушенко Ю.М., Дудкін О.В., Костюченко Н. М. Мікроекономіка: конспект лекцій. Суми : Сумський державний університет, 2013. 206 с.

15. Практикум з мікроекономіки до підручника «Мікроекономіка» за наук. ред. А.П.Наливайка / [Є.В.Прохорова (кер. кол. авт), Л.А.Азьмук, П.Г.Банщиков та ін.]. К.: КНЕУ, 2013. 522 с.

16. П’ясецька-Устич С.В. Макроекономіка. Практикум: навч.-метод. посіб. для студентів екон. спец. Ужгород: РІК-У, 2017. 270 с.

17. Семененко В.М., Семененко О.В. Макроекономіка: (модульний варіант): навч. посіб. К. : КНУТД, 2011. 331 с.

18. Тарасевич Л.С., Гребенников П.И., Леусский А.И., Макроэкономика: Учебник для бакалавров. М.: Юрайт, 2013. 686 с.

19. Тюхтенко Н.А., Синякова К.М. Макроекономіка: навч. посіб. для студентів ВНЗ. 2-е вид., допов. та перероб. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2016. 351 с.

20. Федоренко В.Г., Денисенко М.П., Качала Т.М. Макро- і мікроекономіка: Теоретичні аспекти: Навчально-методичний посібник / За ред. В.Г. Федоренка, М.П. Денисенка. К.: Алерта, 2013. 728 с.

21. Хрупович С., Ціх Г. Макроекономіка: теорія і практика: [навч. посіб.]. Т.: Вид-во ТНТУ ім. Івана Пулюя, 2013. 279 с.

22. Шупик І.І., Песцова-Світалка О.С., Березіна Л.М. Макроекономіка: практ. курс: навч. посіб. для дистанц. навч. та самост. вивч. Полтава: РВВ ПДАА, 2010. 263 с.

23. Шупик І.І., Песцова-Світалка О.С., Березіна Л.М. Макроекономіка: теорет. курс: навч. посіб. для дистанц. навч. та самост. вивч. Полтава: РВВ ПДАА, 2010. 238 с.

24. Шупик І. І. Макроекономіка в поняттях, схемах, таблицях: навч. посіб. Полтава: РВВ ПДАА, 2012. 167 с.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1.	Система дистанційного навчання ЧНТУ. Курс: Основи мікро- та макроекономіки	http://eln.stu.cn.ua/
2.	Наукова бібліотека Національного університету «Чернігівська політехніка»	http://library2.stu.cn.ua/
3.	Електронний архів Національного університету «Чернігівська політехніка»	http://ir.stu.cn.ua
4.	Кабінет міністрів України	http://www.kmu.gov.ua/
5.	Міністерство економіки України	www.me.gov.ua
6.	Національний банк України	http://www.bank.gov.ua/
7.	Міністерство фінансів України	www.minfin. gov.ua
8.	Державна служба статистики України	http://www.ukrstat.gov.ua/
9.	Національна бібліотека України ім.В.І.Вернадського	www.nbuv.gov.ua
10.	Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України	http://www.niss.gov.ua/